

BACHELOROPLEIDING THEOLOGIE

FACULTEIT RELIGIE EN THEOLOGIE

VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM/

PROTESTANTSE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0735

© 2020 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD VAN DE PANELVOORZITTER	5
RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING THEOLOGIE VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM/ PROTESTANTSE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT	7
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING	7
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	7
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	7
WERKWIJZE VAN HET PANEL	8
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL	11
ORGANISATORISCHE CONTEXT	16
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE UITGEBREIDE OPLEIDINGSBEOORDELING	17
BIJLAGEN	33
BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	35
BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN	39
BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA	40
BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA	50
BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	51

Dit rapport is vastgesteld op 3 april 2020

VOORWOORD VAN DE PANELVOORZITTER

Dit rapport bevat de bevindingen van het visitatiepanel Theologie en Religiewetenschappen in uitvoering van de kwaliteitsbeoordeling van universitaire bachelor- en masteropleidingen Theologie en Religiewetenschappen in Nederland.

Het doel van het rapport is drievoudig: de resultaten van de beoordeling van de voorgelegde opleidingen weergeven, mede in het licht van de opvolging van de bestuurlijke afspraken die opleidingen met de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) hebben gemaakt na de visitatieronde in 2013; terugkoppelen over de duurzaamheid van de interne kwaliteitszorg van de betrokken instellingen en opleidingen; adviezen aanreiken voor de accreditatie van die opleidingen door de NVAO.

Het panel dat de opleidingen in het cluster Theologie en Religiewetenschappen in 2019-2020 heeft bezocht, heeft bij de zeven deelnemende instellingen – Vrije Universiteit Amsterdam, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Leiden, Radboud Universiteit en Tilburg University – tweeëntwintig zorgvuldig geprofileerde en goed georganiseerde opleidingen aangetroffen, die zich bewust zijn van het belang van de kwaliteitszorg in opleidingsaanbod en onderwijs. Het panel heeft de diepgaande kennismaking met die opleidingen als bijzonder leerzaam en bemoedigend ervaren.

Het panel heeft zijn werk op voortreffelijke wijze kunnen verrichten. De zelfevaluatierapporten waren doorgaans doordacht samengesteld en vormden een relevante basis voor de eerste kennismaking met de opleidingen, de visie waarop ze steunen, de doelstellingen die ze willen realiseren en de aandachtspunten die ze voor zichzelf bepalen. De grondige gesprekken met de diverse geledingen van de opleidingen tijdens het locatiebezoek waren verhelderend.

Het panel heeft waardering voor de openheid waarmee de instellingen intern in gesprek zijn gegaan over het opleidingsaanbod, de organisatie van het onderwijs en de kwaliteitsborging daarvan. Hierdoor heeft het panel zich een duidelijk beeld kunnen vormen van de kwaliteit van de beoordeelde opleidingen en van de duurzaamheid van de borging daarvan. Het panel hoopt dat zijn rapport bijdraagt aan een helder (zelf)beeld van de betrokken opleidingen en een stimulerende rol mag vervullen in de cyclus van kwaliteitszorg die de instellingen en hun opleidingen krachtig willen verderzetten.

Dank gaat uit naar bestuur, naar academische en administratieve staf, en naar studenten en alumni van de betrokken universiteiten en opleidingen. Hun inspanningen voor de voorbereiding van de visitatie en hun medewerking aan de uitvoering van de beoordeling verdienen waardering.

Verder ben ik zeer erkentelijk jegens de leden van het panel alsook de projectleider en de secretarissen van QANU voor de uitstekende samenwerking, voor hun deskundige inbreng en voor de professionele ondersteuning. Elk van hen heeft vanuit haar of zijn eigen perspectief, ervaring en achtergrond bijgedragen aan het welslagen van de visitatie en aan de totstandkoming van dit rapport.

Aan de betrokken universiteiten en opleidingen wensen we een succesvolle uitvoering van hun opdracht tot vorming van studenten die beslagen zijn op de gebieden van theologie en religiewetenschappen. In een razendsnel veranderende 21^e-eeuwse wereld zonder grenzen is het van groot belang dat universiteiten deskundigen blijven vormen die op verstandige wijze nadenken over religie in haar veelvormigheid en over haar maatschappelijke impact, zodat hun alumni met kennis van zaken breed maatschappelijke en kerkelijke verantwoordelijkheden kunnen opnemen.

Prof. dr. Marc Vervenne
Voorzitter visitatiepanel

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING THEOLOGIE VAN DE VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM/ PROTESTANTSE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING

Bacheloropleiding Theologie

Naam van de opleiding:	Theologie (joint degree)
CROHO-nummer:	55004
Niveau van de opleiding:	bachelor
Orientatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	- Godgeleerdheid - Algemene Godgeleerdheid
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Bijzonderheden:	
<i>Joint Programme:</i>	<i>Een joint degree programme samen met de Protestantse Theologische Universiteit</i>
<i>- type graadverlening:</i>	
Inleverdatum NVAO:	01/05/2020

Het bezoek van het visitatiepanel Theologie en Religiewetenschappen aan de Faculteit Theologie en Religie van de Vrije Universiteit Amsterdam en de Protestantse Theologische Universiteit vond plaats op 13 september 2019.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Vrije Universiteit Amsterdam
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief
Naam van de instelling:	Protestantse Theologische Universiteit
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	niet aangevraagd

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 3 juli 2019 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Theologie beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. M. (Marc) Vervenne, emeritus hoogleraar Bijbelwetenschap aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven en ere-rector magnificus van de KU Leuven (België) [voorzitter];
- Prof. dr. T.H. (Hetty) Zock, bijzonder hoogleraar Levensbeschouwing en Geestelijke Volksgezondheid aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen;

- Dr. M. (Mariëtte) van den Hoven, universitair hoofddocent aan het Ethiek Instituut van het Departement Filosofie en Religiewetenschap van de Universiteit Utrecht;
- L.L.M. (Laura) Rolsma, alumna van de bacheloropleiding Religiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen en momenteel masterstudent Politicologie aan de Universiteit Leiden [student-lid].

Het panel werd ondersteund door dr. A.H.A.M. (Alexandra) Paffen, die optrad als secretaris.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De beoordeling van de bacheloropleiding Theologie was onderdeel van de visitatiegroep Theologie en Religiewetenschappen. Wegens de grootte van het aantal deelnemende instellingen, is het cluster opgedeeld in het "grote" cluster, de reguliere instellingen, en het "kleine" cluster, de particuliere instellingen. De visitatie van de bacheloropleiding Theologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam/Protestantse Theologische Universiteit viel binnen het grote cluster.

Van september 2019 tot en met januari 2020 beoordeelde het panel van het grote cluster in totaal 22 opleidingen aan zeven universiteiten. Het grote cluster bestond uit de volgende deelnemende instellingen: Vrije Universiteit Amsterdam, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Leiden, Radboud Universiteit en Universiteit van Tilburg.

Het grote cluster Theologie en Religiewetenschappen heeft de logistieke en praktische begeleiding van de visitatie en de rapportage uitbesteed aan evaluatiebureau QANU. Dr. A.H.A.M. (Alexandra) Paffen begeleidde het cluster als coördinator van QANU. Alexandra Paffen, A.P. (Anke) van Wier MA., dr. F. (Floor) Meijer, drs. L.C. (Linda) te Marvelde, en dr. J. (Jetje) De Groof traden op als secretaris in het cluster Theologie en Religiewetenschappen.

Tijdens de visitatie van de Vrije Universiteit Amsterdam/Protestantse Theologische Universiteit werd het panel ondersteund door Alexandra Paffen. Zij is door de NVAO als secretaris gecertificeerd.

Het visitatiepanel

Bij de samenstelling van het visitatiepanel is rekening gehouden met de expertise, beschikbaarheid en onafhankelijkheid van de panelleden. Het visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. M. (Marc) Vervenne, emeritus hoogleraar Bijbelwetenschap aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven en ere-rector magnificus van de KU Leuven (België) [voorzitter];
- Prof. dr. T.H. (Hetty) Zock, bijzonder hoogleraar Levensbeschouwing en Geestelijke Volksgezondheid aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. H.C. (Hijme) Stoffels, emeritus hoogleraar Sociologie van Kerk en Godsdienst aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Dr. M. (Mariëtte) van den Hoven, universitair hoofddocent aan het Ethiek Instituut van het Departement Filosofie en Religiewetenschap van de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. P.A.P. (Patrick) Nullens, hoogleraar Systematische Theologie aan de Evangelische Theologische Faculteit Leuven (België);
- Prof. dr. A.F. (Ab) de Jong, hoogleraar Vergelijkende Godsdienstwetenschap aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden;
- Prof. dr. C. (Camilla) Adang, hoogleraar Islamitische Studies aan het Departement Arabic and Islamic Studies van Tel Aviv University (Israël);
- T.A.J.H. (Tom) van Vilsteren MA, hoofdkrijgsmachtaalmoezenier bij Diensten Geestelijke Verzorging van het Ministerie van Defensie;
- Dr. D.J. (David) Bos, docent Sociologie aan de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. J.T. (Thijl) Sunier, hoogleraar Antropologie van Religie aan de Faculteit van Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam;

- Prof. dr. M.G.K. (Mirjam) van Veen, hoogleraar Kerkgeschiedenis aan de Faculteit Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Drs. J. (Jochem) Quartel, vakdidacticus godsdienst/levensbeschouwing aan de lerarenopleiding van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- A. (Annemarie) Foppen MA, alumna van de masteropleiding Policy, Communication and Organisation en masteropleiding Theology and Religious Studies (2018) en promovenda Religie en Leiderschap aan de Vrije Universiteit Amsterdam [student-lid];
- S. (Simone) Landman BA, bachelorstudent Theologie en bachelorstudent Religiewetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen [student-lid];
- L.L.M. (Laura) Rolsma BA, alumna van de bacheloropleiding Religiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen en momenteel masterstudent Politicologie aan de Universiteit Leiden [student-lid].

Vorbereiding

Op 19 december 2018 vond de voorzitterstraining plaats. Daarbij informeerde QANU de panelvoorzitter over zijn rol tijdens de visitaties. Ook is hij geïnformeerd over de van toepassing zijnde beoordelingskaders, de werkwijze en de planning van bezoeken en rapportage. Het panel kwam voor de eerste keer bijeen in een startvergadering op 7 augustus 2019, waarin de beoordelingskaders, het visitatieproces en de planning aan bod kwamen. Tevens is een werkwijze voor de visitaties afgesproken.

De coördinator stelde een bezoekprogramma op in overleg met de contactpersonen van de instellingen. De instellingen selecteerden vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als bijlage 4.

In de aanloop naar het visitatiebezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam/Protestantse Theologische Universiteit ontving QANU het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en stuurde deze door aan de panelleden. De coördinator en panelvoorzitter maakten een selectie van vijftien eindwerken. Deze eindwerken zijn geselecteerd uit een lijst van afgestudeerden over de jaren 2015-2016, 2017-2018 en 2018-2019. Daarbij hielden de coördinator en voorzitter rekening met variatie in onderwerpkeuze, afstudeervariant, begeleiding en beoordeling. De panelleden bestudeerden het zelfevaluatie-rapport, de eindwerken en de bijbehorende beoordelingsformulieren en stuurden hun bevindingen op naar de secretaris. De secretaris verzamelde de vragen en opmerkingen van het panel in een document en verspreidde dit onder de panelleden.

Voorafgaand aan het bezoek hield het panel een vooroverleg waarin de voorlopige bevindingen naar aanleiding van de zelfevaluatie-rapporten, de gelezen scripties en de taakverdeling ter sprake kwamen.

Bezoek

Het visitatiebezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam/Protestantse Theologische Universiteit vond plaats op 13 september 2019. Tijdens het bezoek bestudeerde het panel aanvullend materiaal. Een overzicht van dit materiaal is te vinden in bijlage 5. Het panel sprak met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopsprekkuur. Van deze gelegenheid is voor deze bacheloropleiding geen gebruik gemaakt.

Het panel beëindigde het bezoek met een intern overleg om de voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van het bezoek gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin hij de voorlopige indrukken en algemene observaties van het panel presenteerde.

Consistentie en ijking

De consistentie in de beoordeling is op diverse manieren geborgd:

1. Het panel is zodanig samengesteld dat de voorzitter en/of een aantal panelleden bij meerdere visitatiebezoeken aanwezig was/waren.
2. De coördinator was aanwezig bij het opstellen van de voorlopige bevindingen aan het eind van elk bezoek;

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en heeft dat vervolgens binnen QANU collegiaal laten toetsen. Daarna heeft zij in overleg met de voorzitter het ontwerp van rapport voorgelegd aan de andere panelleden met het verzoek het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van die feedback heeft de voorzitter het conceptrapport doorgenomen en de doorslag gegeven op discussiepunten. Na akkoord van het panel stuurde de coördinator het rapport naar de instellingen met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden zijn na overleg tussen de coördinator, die tevens secretaris was, en de voorzitter door de secretaris gecorrigeerd. Vervolgens heeft het panel het rapport vastgesteld en heeft de secretaris het toegestuurd aan de Colleges van Bestuur van de universiteiten.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een *associate degree*-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Voldoet

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

Voldoet ten dele

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

Voldoet niet

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

Positief

Op alle standaarden 'voldoet'.

Positief onder voorwaarden

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op vijf standaarden 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Negatief

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een tot vijf standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op zes of meer standaarden 'voldoet ten dele'.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Standaard 1

De *joint degree* bacheloropleiding Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam (VU) en de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) heeft volgens het panel een helder profiel en een duidelijke visie op interreligieuze kwesties, met aandacht voor open dialoog, reflectie en diversiteit. Ze combineert hierbij het binnen- en buitenperspectief: studenten leren godsdienst zowel wetenschappelijk ('van buiten') als door de bril van de theoloog ('van binnenuit') te bekijken. De opleiding doet dit vanuit een activerende didactiek met veel ruimte voor de inbreng van de diverse groep studenten. Bijzonder aan deze bacheloropleiding is enerzijds haar brede universitaire inbedding (via de VU) en tegelijkertijd de verbinding met de Protestantse Kerk in Nederland (via de PThU) en anderzijds haar dialogisch karakter. Beide instellingen hebben zowel inhoudelijk als organisatorisch baat bij deze samenwerking en het panel ziet dit dan ook als een verrijking van de opleiding.

De opleiding kent twee afstudeerrichtingen: Godgeleerdheid (GG), met aandacht voor de Bijbelse grondtalen Grieks en Hebreeuws, en Algemene Godgeleerdheid (AGG), zonder deze talen, maar met bijzondere aandacht voor godsdienstwetenschap en –filosofie. De eindtermen zijn uitgesplitst per afstudeerrichting en gelieerd aan zowel de Dublin-descriptoren voor academische bacheloropleidingen als aan het domeinspecifiek referentiekader. Ze voldoen daarmee volgens het panel qua niveau, oriëntatie en inhoud aan de algemene, internationaal geaccepteerde eisen die gesteld worden aan eindtermen van een wo-bacheloropleiding. Ook klinkt het opleidingsprofiel – met name ten aanzien van dialogisch leren en het binnen- en buitenperspectief – duidelijk in de eindtermen door.

Tenslotte kan het panel zich vinden in de ambitie van de opleiding om enerzijds studenten op te leiden voor een vervolgopleiding in de theologie, maar anderzijds studenten ook een direct beroepsperspectief te bieden, zoals het onderwijs (al dan niet in combinatie met een educatieve minor) en het werk in organisaties waarin een religieuze en/of christelijke levensbeschouwing een rol speelt.

Standaard 2

Naast een directe dialoog met een deel van het beroepenveld – zoals het onderwijs en het werk in specifieke organisaties met een religieuze of theologische inslag – en daarmee aansluiting te maken bij de verwachtingen van dit beroepenveld, beoogt de opleiding vooral academici op te leiden, die in staat zijn een academische vervolgmaster te gaan doen. Het panel heeft op basis van het bestudeerde materiaal en in de gesprekken met staf en studenten vastgesteld dat er in het programma voldoende aandacht is voor zowel academische- als onderzoeksvaardigheden en dat deze passend zijn voor een academische bacheloropleiding.

Standaard 3

Het panel is van mening, zoals blijkt uit de gesprekken met staf en studenten alsmede uit de bestudeerde vakken, dat de inhoud van het programma de studenten zeker in staat stelt de beoogde leerresultaten te behalen. Er is een duidelijke opbouw van dat programma aan de hand van verschillende leerlijnen. Bovendien zijn de door het panel bestudeerde vakken van voldoende niveau. In twee overzichten staat volgens het panel overtuigend uiteengezet hoe de vakken gelieerd zijn aan de eindtermen en welke eindtermen getoetst worden in welke vakken. In deze overzichten staat het niveau van het vak, in welk jaar het wordt gegeven en tot welke leerlijn het behoort. Ook zijn hierin de toetsvormen opgenomen.

Het panel vindt het prijzenswaardig hoe de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatie heeft opgepakt, maar denkt dat in de verheldering van het concept dialogisch leren, de praktische uitwerking hiervan, de gehanteerde methoden alsmede de toetsing nog winst valt te behalen. Ook vindt het dat het niveau van het eerstejaars vak Academische Vaardigheden omhoog mag.

Standaard 4

De vormgeving van het programma, en in het bijzonder de activerende didactiek, stelt volgens het panel de studenten zeker in staat de eindtermen te behalen. Het profiel en de eindtermen liggen verankerd in het programma, doordat de opleiding de werkgroepen onder andere gebruikt als een werkplaats voor dialogisch leren. De relatief lage rendementen zijn volgens het panel niet te wijten aan de studeerbaarheid van het programma, maar hangen onder meer samen met de bijzondere samenstelling van de studentenpopulatie. Wel denkt het panel dat er winst valt te behalen, zowel op het gebied van werkvormen als qua rendementen, als de opleiding meer gebruik gaat maken van innovatieve digitale leermiddelen.

Standaard 5

Het panel vindt dat het programma goed aansluit bij het niveau en de achtergrond van de inkomende studenten. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat vrijwel alle studenten de taaltoets Nederlands halen, steeds meer studenten een positief bindend studieadvies krijgen en het behoorlijk hoge aantal herinschrijvers na één jaar. Dat docenten desondanks soms behoorlijke niveaoverschillen tussen studenten ervaren, kan volgens het panel worden aangepakt door het delen van *best practices* tussen docenten.

Standaard 6

Het panel komt op basis van een overzicht van de formatie alsmede in de gesprekken met staf en studenten tot de conclusie dat het docentenkorps van beide instellingen, zowel kwantitatief als kwalitatief, in staat is het programma te realiseren. Bijzondere vermelding verdient de goede samenwerking van docenten zowel op het gebied van onderzoek als onderwijs. Ook de studenten waren zonder uitzondering zeer te spreken over de betrokkenheid en expertise van de docenten. Een al eerder genoemd punt ter verbetering is dat niet alle docenten even goed thuis zijn op het gebied van innovatieve werkvormen en van de inzet van digitale leermiddelen. Hierin kan nog een professionaliseringslag geslagen worden.

Standaard 7

Het panel besluit dat de voorzieningen studenten in staat stellen de beoogde eindkwalificaties te behalen. Het is van mening dat de infrastructurele inbedding in de VU grote voordelen biedt voor zowel de organisatie als voor studenten en docenten. Ook was het panel zeer gecharmeerd over de open, kleurrijke gemeenschappelijk ruimte in het PThU-deel, die uitnodigt tot dialoog. Studenten en docenten gaven aan zeer tevreden te zijn over de aangeboden infrastructuur. Het panel vindt dat de elektronische leeromgeving aan de maat is.

Standaard 8

Het panel heeft grote waardering voor het brede spectrum aan begeleiding – van studentendecaan, docenten, academiëpastor tot vertrouwenspersoon – waar studenten een beroep op kunnen doen. Het ziet ook hierin de meerwaarde van de samenwerking van de PThU met de VU. Het stelde verder vast dat de PThU beschikt over zeer toegankelijke en verzorgde studiegidsen en dat de informatie over contactpersonen inzake begeleiding van studenten duidelijk wordt gecommuniceerd. Het ontving verder geen klachten over de informatievoorziening.

Standaard 9

Het panel stelt vast dat de PThU veel aandacht besteedt aan kwaliteitszorg. Zowel bij het opleidingsmanagement als in het docentenkorps is er een constructief-kritische houding tegenover de eigen opleiding alsook een gerichtheid op constante verbetering. Zowel docenten als studenten voelen zich gehoord en suggesties ter verbetering worden waar mogelijk aangepakt. Ook worden de kernprocessen rond kwaliteitszorg zorgvuldig uitgevoerd en beschikt de opleiding over een adequaat functionerende OC, die over evenveel leden van beide instellingen beschikt. Een verbeterpunt is de betrokkenheid van studenten bij de OC. Een meer proactieve houding en adequate informatievoorziening van de kant van de OC leden zou hierbij wellicht kunnen helpen.

Standaard 10

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding beschikt over een *Toets-plan Joint degree Bachelor Theologie VU-PThU* dat gelieerd is aan het toetsbeleid van de FRT en het toetskader van de VU. Er wordt ingezet op verschillende vormen van toetsing en die worden in overeenstemming gebracht met het niveau van de vakken alsmede met de leerdoelen. Bij het ontwerp van toetsen wordt het vier ogenprincipe gehanteerd en er wordt gewerkt met antwoordmodellen. Studenten worden met modulehandleidingen en studiegids adequaat geïnformeerd, onder andere over toetsingsvormen, leerdoelen en deadlines. Studenten zijn in het algemeen dan ook positief over de toetsen.

Het panel formuleert mede op basis van de input van studenten, zowel in het studentenhoofdstuk als in de gesprekken, een aantal suggesties ter verbetering. Het constateert dat er bij een aantal vakken teveel wordt ingezet op de reproductie van kennis en dat die kennis wordt getoetst door een toets aan het einde, zonder tussentijdse opdrachten. Ook kan de schriftelijke feedback richting studenten, met name bij de scriptie, nog gestimuleerd worden. Tenslotte dient de opleiding meer werk te maken van de toetsing van het dialogisch leren, dat haar basisconcept uitmaakt. Op deze drie punten valt nog winst te behalen voor de opleiding.

Echter, het panel is zeer te spreken over alle vorderingen die de opleiding, met name op het gebied van de borging van de toetskwaliteit, heeft gemaakt sinds de laatste visitatie, onder andere door het consequent toepassen van het vier ogenprincipe en de plagiaatscontrole bij eindwerken. Ook de examencommissie, die evenals de OC uit evenveel leden van beide instellingen bestaat, heeft zich sterk ontwikkeld en functioneert bijzonder goed: zij geeft op zorgvuldige wijze invulling aan haar wettelijke taken en speelt een belangrijke rol in het stimuleren van de kwaliteitscultuur rond toetsing.

Standaard 11

Over het algemeen vond het panel het niveau en de kwaliteit van de eindwerken vrij hoog en worden de eindtermen die de opleiding heeft bepaald zeker behaald. De meeste eindwerken laten zien dat studenten beschikken over academische- en onderzoeksvaardigheden, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van een heldere afgebakende vraagstelling en doelstelling, door de beschrijving van het bestudeerde materiaal en de gebruikte methode, en door een wetenschappelijke wijze van betogen en conclusies trekken. De kritische reflectie is bij veel studenten duidelijk terug te zien in de eindwerken, hoewel het binnen- en buitenperspectief helderder geproblematiseerd kunnen worden evenals de reflectie op de uitwerking van de gebruikte methode. Afgestudeerden van de bacheloropleiding voltooien in de regel een masteropleiding, voordat zij het werkveld betreden.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Theologie

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Programma, oriëntatie	voldoet
Standaard 3: Programma, inhoud	voldoet
Standaard 4: Programma, leeromgeving	voldoet
Standaard 5: Instroom	voldoet
Standaard 6: Personeel	voldoet
Standaard 7: Voorzieningen	voldoet
Standaard 8: Begeleiding	voldoet
Standaard 9: Kwaliteitszorg	voldoet
Standaard 10: Toetsing	voldoet
Standaard 11: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

De voorzitter, prof. dr. M. (Marc) Vervenne, en de secretaris, dr. A.H.A.M. (Alexandra) Paffen, van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 3 april 2020

ORGANISATORISCHE CONTEXT

De Faculteit Religie en Theologie (FRT, voorheen Faculteit der Godgeleerdheid) van de Vrije Universiteit te Amsterdam (VU) biedt vijf opleidingen aan: de bacheloropleiding Religiewetenschappen, de bacheloropleiding Theologie (*joint degree* met Protestantse Theologische Universiteit, PThU), de eenjarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen, de driejarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen (predikantsopleiding) en de tweejarige researchmasteropleiding Theology and Religious Studies. De eerste vier opleidingen maakten deel uit van het Cluster Theologie en Religie. De panelbevindingen en -oordelen over deze opleidingen zijn opgenomen in vier aparte beoordelingsrapporten.

De faculteit kent twee onderzoeksafdelingen, (1) Texts and Traditions, met een focus op het historische perspectief en de bronnen van religie, en (2) Beliefs and Practices, met een focus op de geleefde religie in al haar verschijningsvormen. In alle opleidingen, zowel bachelor als master, werkt de faculteit samen met kerkelijke seminaries. In totaal tien seminaries participeren voor maximaal 40% in de opleidingen met hun eigen docenten en geven zo vorm aan hun specifieke voorgangersopleidingen. Voor het onderwijs in de bacheloropleiding Theologie betreft dit het Hersteld Hervormde Seminarium, het Doopsgezinde Seminarium en het Baptistenseminarium. Het onderwijs van de seminaria valt uitsluitend onder de FRT VU en daarmee onder de facultaire opleidings- en examencommissie.

Elke opleiding wordt geleid door een opleidingsdirecteur. De verschillende specialisaties in de opleidingen hebben een eigen coördinator. De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het onderwijs ligt bij de portefeuillehouder onderwijs, die samen met de decaan, de portefeuillehouder onderzoek en de directeur bedrijfsvoering het faculteitsbestuur vormt. FRT heeft twee opleidingscommissies, één commissie voor de *joint* bachelor en één commissie voor de overige opleidingen. Het seminarie-onderwijs uit de *joint* bachelor is belegd bij de opleidingscommissie voor de overige opleidingen. Met het oog daarop hebben de opleidingscommissies één lid dat in beide commissies participeert. De examencommissies zijn op soortgelijke manier georganiseerd, met een examencommissie voor de *joint* bachelor en een examencommissie voor de overige opleidingen. Ook wat betreft de examencommissie valt het seminarie-onderwijs van de *joint* bacheloropleiding onder de examencommissie van de overige opleidingen.

Een aangekondigde ontwikkeling is de doorontwikkeling van het programma van de *Joint Degree* bacheloropleiding Theologie per september 2020. In de curriculumvernieuwing wordt klassieke theologie in een aangescherpt profiel aangeboden, waarin ingezet wordt op onderwijsinnovatie door meer aandacht voor interdisciplinair en thematisch onderwijs, dat gericht is op kwaliteit en studeerbaarheid. Het seminarieonderwijs zal met deze curriculumvernieuwing worden ondergebracht bij de bacheloropleiding Religiewetenschappen.

De bacheloropleiding Theologie wordt zowel in een voltijd- als deeltijdvariant aangeboden. De bevindingen en oordelen in dit rapport hebben betrekking op beide varianten, tenzij anders is aangegeven.

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE UITGEBREIDE OPLEIDINGSBEOORDELING

Deze *Joint Degree* bacheloropleiding Theologie is een samenwerkingsverband tussen VU en PThU en wordt beschreven volgens de Uitgebreide Opleidingsbeoordeling (UOB). Echter, de VU heeft een positieve instellingsaccreditatie (ITK) en voldoet daarmee aan de standaarden 6 t/m 9. Daarom zal er in de standaarden 6, 7, 8 en 9 voornamelijk aandacht worden geschonken aan de PThU. Voor eventuele aanvullende informatie aangaande deze standaarden wil het panel de NVAO ook graag wijzen op de UOB'n van de PThU in het kader van de visitatie van de masteropleidingen van de PThU in april 2019.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Profiel

Het panel was zeer te spreken over het profiel van de bacheloropleiding Theologie, een *joint degree* van de Vrije Universiteit (VU) en de Protestantse Theologische Universiteit (PThU). De opleiding werkt vanuit een duidelijke visie interreligieus, met aandacht voor open dialoog, reflectie en diversiteit. Zij combineert hierbij het binnen- en buitenperspectief. Studenten leren godsdienst zowel wetenschappelijk ('van buiten') als door de bril van de theoloog ('van binnenuit') te bekijken of, zoals de opleiding het zelf formuleert, in haar zelfevaluatie: 'de wetenschap is de gemeenschappelijke achtergrond, de dialoog het instrument voor de uitwisseling en de productie van nieuwe kennis'.

Het panel is van mening dat de opleiding hierbij ook vanuit een duidelijke didactische visie (activerende didactiek) werkt. Uit het geanimeerde gesprek met een grote, diverse groep studenten tijdens de visitatie werd duidelijk dat er veel ruimte is voor de eigen inbreng van studenten. De studenten in kwestie gaven overtuigend blijk van het leren reflecteren op hun eigen academische en theologische ontwikkeling in dialoog met medestudenten, maar ook van persoonlijke reflectie op hun eigen theologische standpunten. De mix van studenten van verschillende huize maakt hét karakteristieke kenmerk van deze opleiding – het dialogisch leren – zeer interessant en relevant. Volgens het panel is het dialogisch leren dan ook veel meer dan een theoretisch concept en echt verankerd in de visie van de opleiding.

Bijzonder aan deze bacheloropleiding Theologie is enerzijds haar brede universitaire inbedding – hierin sluit ze nog het meeste aan bij de bacheloropleiding Theologie van de RUG – en haar dialogisch karakter. Het panel vindt ook dat de opleiding onderscheidend is in Nederland, met name door de vruchtbare samenwerking van VU en PThU: de VU brengt de brede universitaire inbedding mee en de PThU de verbinding met de Protestantse Kerk in Nederland. Het is volgens het panel niet alleen een unieke samenwerking waar beide partijen duidelijk inhoudelijk baat bij hebben, en in die zin een verrijking van deze Theologie-opleiding, maar de samenwerking verloopt ook zowel op persoonlijk vlak als organisatorisch goed. De beide opleidingsdirecteuren hebben regelmatig contact met elkaar en de verschillende kerkelijke programma's binnen de opleiding werken vanuit eenzelfde geïntegreerd *format*.

Beoogde leerresultaten en afstemming op het beroepenveld

De opleiding kent twee afstudeerrichtingen: Godgeleerdheid (GG), met aandacht voor de Bijbelse grondtalen Grieks en Hebreeuws, en Algemene Godgeleerdheid (AGG), zonder deze talen, maar met bijzondere aandacht voor godsdienstwetenschap en -filosofie. De eindtermen zijn uitgesplitst per afstudeerrichting en gelieerd aan de Dublin-descriptoren (kennis en inzicht, toepassing,

oordeelsvorming, communicatie en leervaardigheden) voor academische bacheloropleidingen (zie bijlage 2). Ook komen de eindtermen overeen met die van het domeinspecifiek referentiekader Theologie (zie bijlage 1).

Het panel heeft vastgesteld dat het niveau, de oriëntatie en de inhoud van de eindtermen voldoen aan de algemene, internationaal geaccepteerde eisen die gesteld worden aan een wo-bacheloropleiding, zoals beschreven in de Dublin-descriptoren. Het opleidingsprofiel – met name ten aanzien van het dialogisch leren en van het binnen- en buitenperspectief – klinkt in de eindtermen door doordat deze expliciet aandacht besteden aan ‘inzicht in de (normatieve) rol van religie in een pluralistische cultuur; inzicht in multireligieuze dilemma’s, conflicten en dialogen’, ‘ervaring met het voeren van dialoog en reflectie op de eigen levensbeschouwelijke positie’ en dat de student in staat moet zijn ‘te wisselen tussen deelnemers- en waarnemersperspectief’

Wat betreft de afstemming op het beroepenveld geeft de opleiding in haar zelfevaluatie aan dat zij studenten ‘die zich willen bekwamen in het beoefenen van een protestantse theologie die is ingebed in een oecumenische context en in gesprek is met hedendaagse sociaal-maatschappelijke en spirituele vragen (...) een stevige basis wil bieden’. Enerzijds beoogt de opleiding studenten op te leiden voor een vervolgopleiding in de theologie, maar anderzijds is er volgens de opleiding ook een direct beroepsperspectief zoals het onderwijs (al dan niet in combinatie met een educatieve minor) en het werken in organisaties waarin een religieuze en/of christelijke levensbeschouwing een rol speelt. Het panel kan zich vinden in deze ambities van de opleiding.

Tenslotte wil het panel nog opmerken dat het de toekomstige plannen voor een vernieuwd curriculum, waarin onder andere meer aandacht is voor thematisch en interdisciplinair werken, toejuicht. De opleiding moet er wel voor waken dat er voldoende aandacht blijft voor de speerpunten – te weten het binnen- en buitenperspectief en het dialogisch leren – als de studentenpopulatie en het docentencorps in de toekomst, vanwege het wegvallen van het seminarieonderwijs, wellicht homogener zullen zijn.

Overwegingen

De opleiding heeft volgens het panel een helder profiel en een duidelijke visie op interreligieuze kwesties, met aandacht voor open dialoog, reflectie en diversiteit. Ze combineert hierbij het binnen- en buitenperspectief: studenten leren godsdienst zowel wetenschappelijk (‘van buiten’) als door de bril van de theoloog (‘van binnenuit’) te bekijken. De opleiding doet dit vanuit een activerende didactiek met veel ruimte voor de inbreng van de diverse groep studenten. Bijzonder aan deze bacheloropleiding is enerzijds haar brede universitaire inbedding (via de VU) en tegelijkertijd de verbinding met de Protestantse Kerk in Nederland (via de PThU) en anderzijds haar dialogisch karakter. Beide instellingen hebben zowel inhoudelijk als organisatorisch baat bij deze samenwerking en het panel ziet dit dan ook als een verrijking van de opleiding.

De opleiding kent twee afstudeerrichtingen: Godgeleerdheid (GG), met aandacht voor de Bijbelse grondtalen Grieks en Hebreeuws, en Algemene Godgeleerdheid (AGG), zonder deze talen, maar met bijzondere aandacht voor godsdienstwetenschap en –filosofie. De eindtermen zijn uitgesplitst per afstudeerrichting en gelieerd aan zowel de Dublin-descriptoren voor academische bacheloropleidingen als aan het domeinspecifiek referentiekader. Ze voldoen daarmee volgens het panel qua niveau, oriëntatie en inhoud aan de algemene, internationaal geaccepteerde eisen die gesteld worden aan eindtermen van een wo-bacheloropleiding. Ook klinkt het opleidingsprofiel – met name ten aanzien van dialogisch leren en het binnen- en buitenperspectief – duidelijk in de eindtermen door.

Tenslotte kan het panel zich vinden in de ambitie van de opleiding om enerzijds studenten op te leiden voor een vervolgopleiding in de theologie, maar anderzijds studenten ook een direct beroepsperspectief te bieden, zoals het onderwijs (al dan niet in combinatie met een educatieve minor) en het werk in organisaties waarin een religieuze en/of christelijke levensbeschouwing een rol speelt.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Standaard 2: Programma, oriëntatie

Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Bevindingen

De academische protestantse theologiebeoefening staat centraal in het curriculum van deze bacheloropleiding. Echter, doordat een groot deel van het onderwijs (maximaal 40%) verzorgd wordt door de seminaria (Baptisten, Doopsgezinden en Hersteld Hervormden), is er tot op heden sprake van een directe aansluiting bij een deel van het beroepenveld. Een derde van het totale aantal studenten, dat de laatste twee jaar rond de 35 ligt, volgt een bepaald seminarietraject. Vanuit de specifieke oriëntatie van respectievelijk Baptisten, Doopsgezinden en Hersteld Hervormden is hierin aandacht voor bijvoorbeeld Systematische Theologie, Bijbelse Theologie en Praktische Theologie. En binnen het Hersteld Hervormde seminarie praktijkvakken als Apologetiek en Catechetiek. Dit meer directe beroepsperspectief is er ook, zoals hierboven reeds benoemd, indien studenten bijvoorbeeld een educatieve minor volgen.

Naast deze directe dialoog met een deel van het beroepenveld en daarmee aansluiting bij de verwachtingen van dit beroepenveld, beoogt de opleiding vooral academici op te leiden, die in staat zijn een academische vervolgmaster te gaan doen. Het panel heeft naar aanleiding van de bestudeerde stukken en in gesprek met de opleiding geconstateerd dat academische vaardigheden (eindterm 5 bij GG en 4 bij AGG, zie bijlage 2) in het vak Academische Vaardigheden in het eerste jaar worden getoetst en daarnaast in verschillende vakken in alle jaren aan bod komen. De studenten bevestigden dit in het gesprek met het panel. Sommige studenten vonden dat deze vaardigheden té vaak aan bod kwamen en dat er teveel sprake was van herhaling. Het panel vindt wel, evenals de studenten, dat het niveau van eerstejaars vak Academische Vaardigheden omhoog mag en dat studenten hierin meer uitgedaagd mogen worden.

Ook onderzoeksvaardigheden (eindterm 6 bij GG en 5 bij AGG, zie bijlage 2) worden in een aantal vakken – met name binnen de leerlijn Praktische Theologie zie Standaard 3 – getoetst en er wordt in een aantal vakken ook expliciet aandacht aan besteed. Het panel denkt dat de aandacht voor onderzoeksmethoden wellicht nog kan worden toegespitst, aangezien dit in de op zich goede scripties de zwakste component was. De beschrijving van de methode is wel in elke scriptie aanwezig, maar vaak niet goed uitgewerkt. Het panel zag regelmatig dat er wel een methode wordt genoemd, maar zonder nadere toelichting waarom er voor deze methode wordt gekozen. Hierdoor lijkt het soms of een student niet goed weet wat hij/zij methodologisch gaat doen in de scriptie.

Overwegingen

Naast een directe dialoog met een deel van het beroepenveld – zoals het onderwijs en het werk in specifieke organisaties met een religieuze of theologische inslag – en daarmee aansluiting te maken bij de verwachtingen van dit beroepenveld, beoogt de opleiding vooral academici op te leiden, die in staat zijn een academische vervolgmaster te gaan doen. Het panel heeft op basis van het bestudeerde materiaal en in de gesprekken met staf en studenten vastgesteld dat er in het programma voldoende aandacht is voor zowel academische- als onderzoeksvaardigheden en dat deze passend zijn voor een academische bacheloropleiding.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Standaard 3: Programma, inhoud

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Het curriculum van de opleiding bestaat uit twee afstudeerrichtingen Godgeleerdheid (GG) en Algemene Godgeleerdheid (AGG). Ongeveer 1/10 van de studenten volgt de richting AGG. Beide afstudeerrichtingen delen de volgende leerlijnen (zie voor een overzicht van de vakken bijlage 3):

- A Bijbelwetenschappen: gedeelde vakken binnen deze leerlijn zijn onder andere Inleiding Oude testament (jaar 1), Hermeneutiek (jaar 3) en Bijbelse Theologie (jaar 3). Binnen GG volgen studenten naast deze vakken nog de vakken Hebreeuws (jaar 1) en Grieks (jaar 2).

- B Kerkgeschiedenis: studenten van GG en AGG volgen 3 vakken Kerkgeschiedenis (één in jaar 1 en twee in jaar 2). Deze vakken volgen de kerkgeschiedenis chronologisch van de vroege kerkgeschiedenis tot de tijd vanaf de Franse Revolutie.

- C Systematische Theologie: studenten van beide richtingen beginnen met Geschiedenis van de Filosofie (jaar 1) en in het tweede semester Systematische Theologie 1. In het vervolgvak in jaar 2 is ook aandacht voor Ethiek. In het tweede jaar volgen alle studenten bovendien het vak Niet-christelijke Religies dat voorsorteert op het vak Missiologie en Oecumenica in jaar 3. Studenten AGG volgen naast deze vakken de vakken Wetenschapsfilosofie van de Religiestudie en Comparatieve Godsdienstfilosofie. In dit laatste vak komt nadrukkelijk het dialogisch karakter van de opleiding aan de orde. Een van de leerdoelen is dan ook: 'student heeft in het vervolg van de studie oog voor de redelijke verantwoording van geloofsinzichten en kan deze dialogisch met elkaar in gesprek brengen, zonder a priori reeds toevlucht te nemen tot hetzij een generalisatie ('alles komt op hetzelfde neer') hetzij een reductie van religieuze inzichten tot het particuliere ('religies zijn onoverbrugbare andere werelden')'.

- D Praktische Theologie: studenten volgen in jaar 1 het vak Inleiding in de Sociale wetenschappen en komen hierbij in aanraking met een aantal belangrijke sociaalwetenschappelijke methodes. Ze volgen in dat jaar ook Praktische Theologie en Wetenschap en Ambacht. Hierin leren studenten in overeenstemming met het profiel (binnen- en buitenperspectief) van de opleiding waarnemingsperspectieven onderscheiden, oog te krijgen voor de invloed van de context op geloofsontwikkeling en trainen ze de vaardigheid om te differentiëren tussen zichzelf en de anderen. In jaar 2 volgt Praktische Theologie 2, waarin studenten een eerste praktijkonderzoek uitvoeren.

- E Academische vaardigheden (AV): in vrijwel alle vakken wordt er gewerkt aan academische vaardigheden en worden deze ook getoetst (zie Standaard 2). Het basisvak AV zit in het eerste jaar en besteedt expliciet aandacht aan de eindtermen 5 en 10 (zie bijlage 2). De leerlijn mondt uit in het vak Voorbereiding scriptie en uiteindelijk in de scriptie. Hierin worden onder andere de volgende vaardigheden getoetst: het formuleren van een onderzoeksvraag, het gebruik van methoden en bronnen, het hanteren van argumenten en de mate van zelfstandigheid.

Aparte vermelding verdient de laatste Integratieve leerlijn F. Het panel was zeer te spreken zowel over deze leerlijn, als over het feit dat in een aantal vakken – onder meer Hermeneutiek en Bijbelse Theologie – diverse leerlijnen geïntegreerd worden. Ook sluit deze leerlijn wat betreft het panel uitstekend aan bij het profiel en het karakter van de opleiding met de nadruk op dialogisch leren en op het binnen- en buitenperspectief. Binnen deze leerlijn valt het vak Religieuze existentie in Amsterdam. In dit vak doen studenten een onderzoek naar de manier waarop religieus erfgoed in Amsterdam wordt beleefd door leden van de betreffende geloofsgemeenschap én door buurtbewoners die er als buitenstaanders kennis van nemen. Bijzonder aan deze leerlijn is volgens het panel ook dat er in het derde jaar in het vak Integratiemodule expliciet aandacht is voor de brug naar het publieke domein: studenten verwerven inzicht in de wijze waarop de bijbel in het publieke domein gebruikt wordt, zowel in het politieke debat als in meer algemene culturele uitingen. De

opleiding sluit hiermee ook duidelijk aan bij haar ambitie (zie Standaard 1) om het gesprek aan te gaan over 'hedendaagse sociaal-maatschappelijke en spirituele vragen'. Tenslotte is het panel te spreken over het feit dat de opleiding binnen deze leerlijn ook expliciet extra-curriculaire activiteiten betreft, zoals een *Meet and Greet*, waarbij studenten in gesprek gaan met een gastspreker die zich beweegt op het snijvlak van theologie en samenleving.

Het panel is van mening dat de inhoud van het programma de studenten zeker in staat stelt de beoogde leerresultaten te behalen. Er is een duidelijke opbouw en de door het panel bestudeerde vakken waren van voldoende niveau. In de zelfevaluatie staan twee overzichten van de beide afstudeerrichtingen waarin overtuigend uiteen wordt gezet hoe de vakken gelieerd zijn aan de eindtermen en welke eindtermen getoetst worden in welke vakken. In deze overzichten staat het niveau van het vak, in welk jaar het wordt gegeven en tot welke leerlijn het behoort. Ook zijn de toetsvormen opgenomen.

Tenslotte vindt het panel het prijzenswaardig hoe de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatie heeft opgepakt, met name wat betreft de uitwerking van het begrip dialogisch leren in de eindtermen en de uitwerking van de leerlijn academische vaardigheden en de toetsing daarvan. Echter, het ziet niet alleen in de praktische uitwerking van het dialogisch leren, maar ook in de verheldering van het gehanteerde concept en de gehanteerde methoden van dialogisch leren alsmede de toetsing nog steeds een verbeterpunt. Ook vindt het, zoals reeds benoemd bij Standaard 2, dat het niveau van het eerstejaars vak Academische Vaardigheden omhoog mag. Deze opleiding mag zich verheugen in een bijzonder gemotiveerde groep studenten die graag wordt uitgedaagd en kan de lat dus wat hoger leggen. De opleiding is zich hier overigens terdege van bewust, zoals blijkt uit de zelfevaluatie en uit de gesprekken tijdens de visitatie. Zij neemt dit mee bij de doorontwikkeling van de vernieuwde *joint degree*.

Overwegingen

Het panel is van mening, zoals blijkt uit de gesprekken met staf en studenten alsmede uit de bestudeerde vakken, dat de inhoud van het programma de studenten zeker in staat stelt de beoogde leerresultaten te behalen. Er is een duidelijke opbouw van het programma aan de hand van verschillende leerlijnen. Bovendien zijn de door het panel bestudeerde vakken van voldoende niveau. In twee overzichten staat volgens het panel overtuigend uiteengezet hoe de vakken gelieerd zijn aan de eindtermen en welke eindtermen getoetst worden in welke vakken. In deze overzichten staat het niveau van het vak, in welk jaar het wordt gegeven en tot welke leerlijn het behoort. Ook zijn hierin de toetsvormen opgenomen.

Het panel vindt het prijzenswaardig hoe de opleiding de aanbevelingen van de vorige visitatie heeft opgepakt, maar denkt dat in de verheldering van het concept dialogisch leren, de praktische uitwerking hiervan, de gehanteerde methoden alsmede de toetsing nog winst valt te behalen. Ook vindt het dat het niveau van het eerstejaars vak Academische Vaardigheden omhoog mag.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Standaard 4: Programma, leeromgeving

De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Werkvormen

Het panel vond dat er binnen de opleiding sprake is van een duidelijke didactische visie. De opleiding past een activerende didactiek toe, die passend is voor dit programma en goed aansluit bij het profiel. Ze hanteert daarvoor een diversiteit aan werkvormen die zich lenen tot activerend onderwijs, al valt hier nog wat winst te behalen door het gebruik van digitale leermiddelen. Daarnaast hecht de

opleiding er veel waarde aan dat het concept van het dialogisch leren niet alleen via de eindtermen terugkomt in de leerdoelen van de diverse cursussen, maar ziet ze de colleges ook als werkplaats van en voor dialogisch leren. Dit wordt ook bevorderd door de zeer diverse studentenpopulatie.

Er wordt binnen de opleiding veel samengewerkt door studenten. Dit komt ook terug in de eindtermen. Het kleinschalige karakter van de opleiding bevordert ook het intensieve contact tussen docenten en studenten.

Studeerbaarheid

Hoewel de studenten de opleiding cognitief gezien niet als té zwaar ervaren en dit aansluit bij de ervaring van het opleidingsbestuur, is na vier jaar nog niet de helft van de studenten afgestudeerd. Dit heeft volgens de opleiding en de studenten meerdere oorzaken. Allereerst gaven de studenten aan dat de opleiding hen geestelijk uitdaagt: ze laat hen nadenken over existentiële vraagstukken en bevraagt hun wereldbeeld en brengt dit soms aan het wankelen. Daarnaast is dit een atypische groep studenten, met maar liefst 25 à 30% deeltijders en daarnaast voltijdstudenten, waarvan er veel een flink aantal uren werken naast de opleiding, een andere studie ernaast doen of bijzonder actief zijn buiten de studie (met o.a. extra-curriculaire activiteiten). Ook wonen de meeste studenten ver buiten Amsterdam.

Studenten gaven in de gesprekken met het panel aan maar gedeeltelijk de oorzaak van de studievertraging in het programma zelf te zien. De werkdruk wordt per vak en periode als erg wisselend ervaren, maar over het algemeen niet als te hoog. Als enige uitzondering hierop is het aanleren van Grieks en Hebreeuws genoemd.

Het panel heeft de opleiding tijdens de visitatie en het ontwikkelgesprek van adviezen voorzien ter bevordering van de in- en de doorstroom, maar is van mening dat het relatief lage afstudeerrendement niet te wijten is aan de studeerbaarheid van het programma. Wel denkt het panel dat het wellicht voor de groepsbinding, die van invloed is op de doorstroom, niet bevorderlijk is dat studenten maar twee dagen per week op de VU/PThU zijn. De opleiding heeft hier goede redenen voor – indachtig het profiel van de inkomende studenten, zie Standaard 5 - maar zou volgens het panel de cohesie kunnen bevorderen door het gebruik van innovatieve, digitale werkvormen en leermiddelen, zoals *blended learning*.

Internationalisering

Een van de aandachtspunten voor de opleiding, die ze zelf ook als zodanig benoemt en scherp op het netvlies heeft, is internationalisering. Studenten maken nauwelijks gebruik van de mogelijkheid om in het buitenland te studeren. Dit kan te maken hebben met het specifieke profiel van de inkomende studenten - relatief veel deeltijdstudenten al dan niet met een gezin en/of baan. Maar er is volgens de studenten ook te weinig vrije ruimte in het huidige programma. De opleiding heeft hierop geanticipeerd door in het vernieuwde programma een semester onderwijsvrij te roosteren. Studenten en het panel waarderen dit zeer en zien evenals de opleiding hierdoor ook meer mogelijkheden voor studenten van buitenaf om onderwijs bij de opleiding te komen volgen.

Overwegingen

De vormgeving van het programma, en in het bijzonder de activerende didactiek, stelt volgens het panel de studenten zeker in staat de eindtermen te behalen. Het profiel en de eindtermen liggen verankerd in het programma, doordat de opleiding de werkgroepen onder andere gebruikt als een werkplaats voor dialogisch leren. De relatief lage rendementen zijn volgens het panel niet te wijten aan de studeerbaarheid van het programma, maar hangen onder meer samen met de bijzondere samenstelling van de studentenpopulatie. Wel denkt het panel dat er winst valt te behalen, zowel op het gebied van werkvormen als qua rendementen, als de opleiding meer gebruik gaat maken van innovatieve digitale leermiddelen.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

Standaard 5: Instroom

Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

Het panel vindt dat het programma goed aansluit bij het niveau en de achtergrond van de inkomende studenten. De opleiding is niet selectief en laat studenten toe met een VWO diploma, een HBO propedeuse of via een *colloquium doctum*. Dat de opleiding goed aansluit bij de vooropleiding van inkomende studenten blijkt ook uit het feit dat vrijwel alle eerstejaars de taaltoets Nederlands halen en het aantal studenten dat een negatief bindend studieadvies krijgt aanzienlijk is gedaald de afgelopen jaren. Ook de herinschrijving na één jaar is behoorlijk hoog.

Een aantal docenten gaf desondanks tijdens de visitatie aan wel grote niveauverschillen te ervaren bij de studenten en hier in de vakken soms mee te worstelen. Andere docenten bevestigden dit, maar hadden hiervoor in hun vakken oplossingen gezocht, zoals extra opdrachten. Het panel raadt aan dat docenten deze *best practices* met elkaar delen. Het zou bijvoorbeeld een thema kunnen zijn op het twee keer per jaar georganiseerde docentenberaad.

Het panel is wel benieuwd, maar dat zal de toekomst uitwijzen, wat het vernieuwde curriculum, waarbij het seminarieonderwijs in een eveneens vernieuwde bacheloropleiding Religiewetenschappen wordt ondergebracht, zal gaan betekenen voor de instroom van de opleiding.

Overwegingen

Het panel vindt dat het programma goed aansluit bij het niveau en de achtergrond van de inkomende studenten. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat vrijwel alle studenten de taaltoets Nederlands halen, steeds meer studenten een positief bindend studieadvies krijgen en het behoorlijk hoge aantal herinschrijvers na één jaar. Dat docenten desondanks soms behoorlijke niveauverschillen tussen studenten ervaren kan volgens het panel worden aangepakt door het delen van *best practices* tussen docenten.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 5 als 'voldoet'.

Standaard 6: Personeel

Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Bevindingen (heeft voornamelijk betrekking op PThU vanwege UOB)

Het panel komt op basis van het overzicht van de formatie tot de conclusie dat het docentenkorps van beide instellingen in staat is het programma te realiseren. Het zelfevaluatierapport beschrijft hoe er door de PThU in de afgelopen periode sterk is geïnvesteerd in de ontwikkeling van de didactische kwaliteiten van de staf. Het aantal docenten dat over een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) beschikt, benadert de 100%. Van docenten die betrokken zijn bij kwaliteitszorg en onderwijsontwikkeling op curriculumniveau verwacht de PThU dat ze de SKO verwerven. Momenteel hebben acht docenten een SKO. Daarnaast is het beleid van de PThU dat ieder lid van de vaste staf is gepromoveerd op een relevant onderzoeksgebied.

79% van het docententeam van de VU dat bij deze opleiding betrokken is, heeft een BKO (of is bezig deze te behalen). Degene zonder kwalificatie hebben óf langdurige onderwijservaring óf een kleine aanstelling. Op een enkele docent na, zijn alle docenten gepromoveerd en expert in het vakgebied, waarin zij onderwijs verzorgen. De kwaliteit van het onderzoek aan beide instellingen is hoog zoals blijkt uit *rankings* en onderzoeksvisitaties. De studenten die het panel sprak waren zonder uitzondering zeer te spreken over zowel de betrokkenheid als de bekwaamheid van de docenten van beide instellingen.

Naast de onderwijskundige en inhoudelijke kwaliteit is ook de omvang van het docententeam volgens het panel toereikend en bijzonder is dat er niet alleen binnen verschillende vakken wordt samengewerkt door docenten van de beide instellingen, maar ook binnen het onderzoek. Docenten gaven tijdens de visitatie aan de teamgeest en samenwerking erg vruchtbaar te vinden. Er zijn korte lijnen. In het programma komt dit ook tot uiting door de lijnen en verbanden tussen allerlei vakken en meer expliciet in de integratieve leerlijn.

Echter, de werkdruk is volgens het panel een punt van zorg, zeker in het licht van de aanstaande wijzigingen in het programma. Hierin zit volgens de docenten wel een verschil tussen de beide instellingen. De kleinschaligheid van de PThU zorgt ervoor dat docenten zich meer gehoord voelen. Het panel hoopt dat ook de VU manieren vindt om voldoende draagvlak te creëren voor de aanstaande veranderingen en in dialoog blijft met de docenten over de ervaren werkdruk.

Tenslotte heeft het panel, evenals de opleiding zelf, geconstateerd dat er binnen het docententeam nog vrij grote verschillen zijn op het gebied van innovatieve werkvormen en toetsing. Evenals de opleiding ziet het panel kansen in zowel het delen van *best practices* als investeren in de professionalisering van docenten op dit terrein.

Overwegingen

Het panel komt op basis van een overzicht van de formatie alsmede in de gesprekken met staf en studenten tot de conclusie dat het docentenkorps van beide instellingen, zowel kwantitatief als kwalitatief, in staat is het programma te realiseren. Bijzondere vermelding verdient de goede samenwerking van docenten zowel op het gebied van onderzoek als onderwijs. Ook de studenten waren zonder uitzondering zeer te spreken over de betrokkenheid en expertise van de docenten. Een al eerder genoemd punt ter verbetering is dat niet alle docenten even goed thuis zijn op het gebied van innovatieve werkvormen en van de inzet van digitale leermiddelen. Hierin kan nog een professionaliseringslag geslagen worden.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 6 als 'voldoet'.

Standaard 7: Voorzieningen

De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen (heeft voornamelijk betrekking op PThU vanwege UOB)

De Amsterdamse vestiging van de PThU is gehuisvest in het gebouw van de VU, waar zij over een eigen ruime en goed ingerichte locatie beschikt. Hoewel het onderwijs grotendeels plaatsvindt in het VU-deel, stelde het panel tijdens de rondleiding vast dat er ook in het PThU-deel voldoende collegezalen aanwezig zijn voor het onderwijs aan studentengroepen van verschillende omvang. De modulaire inrichting van de lokalen laat onderwijs in variabele opstellingen toe. Ook zijn de lokalen voorzien van de nodige audiovisuele infrastructuur. Daarnaast zijn er multifunctionele ruimtes, bijvoorbeeld voor groepswork of voor overleg tussen stafleden. Het panel bezocht de stilteruimte - waar wekelijks op woensdagmiddag een liturgische viering plaatsvindt -, de werkplekken van de medewerkers en het lokaal voor creatieve denkprocessen in groepsverband. Bij de inrichting en ontwerp is rekening gehouden met rolstoeltoegankelijkheid. Studenten en docenten gaven aan zeer tevreden te zijn over de aangeboden infrastructuur.

De Amsterdamse vestiging van de PThU beschikt over een eigen bibliotheek, met een eigen collectie. Hoogleraren hebben inhoudelijke profielen van hun leerstoel opgesteld, die het aankoopbeleid van de bibliotheek mede richting geven. Tegelijk wordt de collectievorming afgestemd met de Groningse afdeling van de PThU en met de VU. Het beleid is er momenteel op gericht zoveel mogelijk digitaal aan te schaffen.

Het panel is van mening dat de infrastructurele inbedding van de PThU in de VU belangrijke voordelen oplevert. Het zelfevaluatierapport geeft aan dat studenten bijvakken kunnen volgen aan de VU. Ook profiteren zij van voorzieningen zoals het talentcentrum en het sportcentrum. De PThU kan voor HRM-advisering, training en deskundigheidsbevordering een beroep doen op de expertise van de VU. Verder is er een uitstekende samenwerking met de bibliotheek van de VU.

Voor de informatiesystemen wordt eveneens samengewerkt met de VU. De ICT-dienst van deze universiteit ondersteunt de technische faciliteiten in de collegezalen. De PThU gebruikt Blackboard als elektronische leeromgeving, maar zal in 2020 overstappen naar Canvas vanwege groter gebruiksgemak en lagere kosten. Studenten en docenten hadden geen klachten over de huidige elektronische leeromgeving.

Tenslotte was het panel zeer gecharmeerd over de open, kleurrijke gemeenschappelijk ruimte met veel zitjes in het PThU-deel die uitnodigt tot dialoog. De studenten die het panel sprak gaven vrijwel unaniem aan hoezeer ze de sfeer op prijs stelden: ze voelen zich thuis bij deze opleiding.

Overwegingen

Het panel besluit dat de voorzieningen studenten in staat stellen de beoogde eindkwalificaties te behalen. Het is van mening dat de infrastructurele inbedding in de VU grote voordelen biedt voor zowel de organisatie als voor studenten en docenten. Ook was het panel zeer gecharmeerd over de open, kleurrijke gemeenschappelijk ruimte in het PThU-deel, die uitnodigt tot dialoog. Studenten en docenten gaven aan zeer tevreden te zijn over de aangeboden infrastructuur. Het panel vindt dat de elektronische leeromgeving aan de maat is.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 7 als 'voldoet'.

Standaard 8: Begeleiding

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen (heeft voornamelijk betrekking op PThU vanwege UOB)

Het zelfevaluatierapport legt uit dat bij de PThU te Amsterdam een studentendecaan (0,8 fte) is aangesteld. Haar opdracht omvat voorlichting van studenten, 'matching' van studiekeuze, intakegesprekken, begeleiding bij het aanmeldproces en tijdens het studieproces, loopbaanoriëntatie. In 2018 heeft de instelling besloten om het werven van studenten en hun loopbaanbegeleiding nadrukkelijker deel te laten uitmaken van het takenpakket van de studentendecaan. Het panel verwelkomt die invulling. De studentendecaan gaat in haar begeleiding proactief te werk en werkt met een vaste structuur. De studenten kennen de studentendecaan, omdat ze aanwezig is bij de voorlichtingsmomenten en ze het intakegesprek met studenten voert. Vervolgens krijgen de studenten verschillende mogelijkheden om in te gaan op uitnodigingen tot een gesprek met de studentendecaan. Bij onvoldoende tentamenresultaten spreekt ze studenten persoonlijk aan. Het panel stelde tijdens de gesprekken vast dat de studentendecaan haar taak naar tevredenheid van de studenten invult.

Op basis van het zelfevaluatierapport stelde het panel vast dat sinds 2017 een regeling voor studenten met een functiebeperking is uitgewerkt. Het behoort tot de taak van de studentendecaan om hier uitgebreid over te communiceren. Het panel waardeert dit initiatief.

Studenten gaven aan dat ze naast de studentendecaan ook steeds bij de docenten terecht kunnen voor begeleidingsvragen. Het zelfevaluatierapport geeft bovendien aan dat studenten voor specifieke begeleiding een beroep kunnen doen op de academiëpastor, de docent spiritualiteit en de vertrouwenspersonen LHBT. De academiëpastoor is overigens specifiek verbonden aan de PThU. De studentendecaan verwijst in overleg ook door naar specifieke begeleidingsexpertise aan de VU,

bijvoorbeeld naar cursussen op het gebied van studievaardigheden of voor psychologische hulp. Het panel heeft grote waardering voor het brede spectrum aan begeleiding waar studenten een beroep op kunnen doen. Het ziet ook hierin de meerwaarde van de samenwerking van de PThU en de VU.

Het panel constateerde dat de informatievoorziening van de PThU op de website, in de elektronische leeromgeving of per e-mail verloopt. Het stelde vast dat de PThU beschikt over zeer toegankelijke en verzorgde studiegidsen. De beschrijvingen van de vakken geven op heldere wijze aan wat de leerdoelen zijn en hoe de verworven kennis van studenten wordt getoetst. Het panel stelde eveneens vast dat de informatie over contactpersonen inzake begeleiding van studenten duidelijk gecommuniceerd is. Het ontving verder geen klachten over de informatievoorziening.

Overwegingen

Het panel heeft grote waardering voor het brede spectrum aan begeleiding – van studentendecaan, docenten tot vertrouwenspersoon - waar studenten een beroep op kunnen doen. Het ziet ook hierin de meerwaarde van de samenwerking van de PThU en de VU. Het stelde ook vast dat de PThU beschikt over zeer toegankelijke en verzorgde studiegidsen en dat de informatie over contactpersonen inzake begeleiding van studenten duidelijk wordt gecommuniceerd. Het ontving verder geen klachten over de informatievoorziening.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 8 als 'voldoet'.

Standaard 9: Kwaliteitszorg

De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Bevindingen (heeft voornamelijk betrekking op PThU vanwege UOB)

Kwaliteitsbeleid

De kwaliteitszorg van de opleiding is overeenkomstig afspraken tussen beide instellingen ingebed in de kwaliteitszorgvoorschriften, -cultuur en -ondersteuning van de VU. Te denken valt bijvoorbeeld aan het beleid ten aanzien van het evalueren van cursussen en de ondersteuning die daaraan gegeven wordt. Het penvoerderschap daarvan ligt bij de VU. De eigen inbreng van de PThU als instelling vindt plaats op drie niveaus: a) in het geregeld bestuurlijk overleg met het CvB van de VU; b) met het bestuur van de FRT VU; c) en in de bemensing van het management van de opleiding, alsmede de bemensing – voor de helft – van opleidings- en examencommissie.

De kwaliteitszorg van de PThU is aan de hand van de Plan-Do-Check-Act (PDCA)-cyclus opgebouwd. Deze cyclus wordt zowel op cursus- als op opleidings- en instellingsniveau systematisch doorlopen. Voor elk van die niveaus staat volgens het panel duidelijk beschreven wie in de uitvoering is betrokken, welke instrumenten ter beschikking staan en wie de eindverantwoordelijkheid draagt. Het panel vindt de communicatielijnen binnen de instelling helder uitgewerkt zijn. Ook vernam het dat de informele kwaliteitszorg sterk is ontwikkeld, omdat de lijnen kort zijn. Dat geldt overigens ook voor de lijnen tussen de instellingen, vooral de beide opleidingsdirecteuren houden zowel intensief contact met elkaar als met de leden van de opleidings- en examencommissie.

Het panel stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport en in de gesprekken vast dat de PThU veel aandacht besteedt aan kwaliteitszorg. Zowel bij het opleidingsmanagement als in het docentenkorps is er een constructief-kritische houding tegenover de eigen opleiding alsook een gerichtheid op constante verbetering. Het panel is van mening dat de verbetergerichtheid van de PThU ook blijkt uit de structurele manier waarop de meeste aanbevelingen van de vorige visitatie zijn opgevolgd en tot verbeteringen hebben geleid. Dit sterkt het panel in het vertrouwen dat de PThU in staat is de effectiviteit van de op til zijnde veranderingen te monitoren.

Opleidingscommissie (OC)

Voor de cyclische kwaliteitsborging op cursusniveau staan de cursusevaluaties door studenten centraal. Docenten kunnen op de uitkomst van de evaluatie van hun cursus reageren, waarna de OC de evaluatieresultaten verder opvolgt. Tijdens het gesprek met de leden van de OC is uitgelegd dat de opleidingsdirecteur in gesprek treedt met de docent indien uit de evaluatie blijkt dat haar/zijn cursus verdere aandacht behoeft. Het panel vond in het jaarverslag van de OC, die het tijdens het locatiebezoek heeft ingekeken, bevestiging van de werking van de OC: systematisch verbeterpunten aanhangig maken en de uitvoering ervan vervolgens monitoren.

Naast de kwaliteitsborging op cursusniveau, bestaat een kwaliteitscyclus die de opleiding als geheel in ogenschouw neemt. Het centrale instrument dat input levert voor deze cyclus zijn de jaarevaluaties, indien nodig aangevuld met semesterevaluaties. De opleidingscoördinator en de studentendecaan gaan tijdens deze evaluaties in gesprek met de verschillende cohorten studenten over het onderwijs, de informatievoorziening en de dienstverlening. De verslagen worden gedeeld met de docentenberaden en de directeur Onderwijs, en langs die weg met zowel het bestuur als het onderwijsmanagement. Ook de OC bespreekt de uitkomsten. Gevraagd naar de mate van betrokkenheid van alumni, stelde de OC dat deze groep nog beter kan worden ingezet als structurele partner in de PDCA-cyclus.

Het panel constateerde dat studenten zich gehoord weten in de PThU. Enerzijds beklemtonen ze dat docenten open staan voor feedback en dat verbeteringen vaak informeel worden doorgevoerd. Anderzijds kunnen studenten structurele problemen, zoals de studeerbaarheid, aankaarten, waarvoor de opleiding oplossingen zoekt en die ook implementeert. Het panel vernam dat de studentleden van de OC zich ook gehoord voelen door de opleiding, maar vindt dat hun houding soms nog té reactief is. Het panel stelde vast dat de studentleden van de OC proberen langs verschillende kanalen in contact staan met hun achterban, om zo de vinger aan de pols te houden en mogelijke problemen op het spoor te komen. De OC ervaart dat de betrokkenheid van studenten niet groot is en wijt dit aan de eerdergenoemde specifieke samenstelling van de studentenpopulatie. Hier valt dus nog winst te behalen alsook in de mate waarin de OC terugkoppelt naar studenten over de resultaten van verbeteracties. Het panel raadt aan werk te maken van deze dimensie die de PDCA-cyclus afsluit.

Het panel is van mening dat de kernprocessen rond kwaliteitszorg zorgvuldig worden uitgevoerd en vindt dat de opleiding beschikt over een adequaat functionerende OC. Een specifiek voorbeeld hiervan is dat het vernieuwde programma mede door bevindingen van de OC is ontwikkeld en de plannen ook zijn besproken in de OC.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de PThU veel aandacht besteedt aan kwaliteitszorg. Zowel bij het opleidingsmanagement als in het docentenkorps is er een constructief-kritische houding tegenover de eigen opleiding alsook een gerichtheid op constante verbetering. Zowel docenten als studenten voelen zich gehoord en suggesties ter verbetering worden waar mogelijk aangepakt. Ook worden de kernprocessen rond kwaliteitszorg zorgvuldig uitgevoerd en beschikt de opleiding over een adequaat functionerende OC, die over evenveel leden van beide instellingen beschikt. Een verbeterpunt is de betrokkenheid van studenten bij de OC. Een meer proactieve houding en adequate informatievoorziening van de kant van de OC leden zou hierbij wellicht kunnen helpen.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 9 als 'voldoet'.

Standaard 10: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Systeem van toetsing

Beide participerende instellingen zijn de visie toegedaan dat toetsing onlosmakelijk verbonden is met het onderwijs. Toetsing stuurt in belangrijke mate het leerproces van de studenten. In de zomer van 2018 hebben de beide instellingen het *Toets-plan Joint degree Bachelor Theologie VU-PThU* gemaakt. Het overgrote deel van de inhoud van het toetsplan bestaat uit de vastlegging van wat in de afgelopen jaren gebruik was in de opleiding en is in lijn met het toetskader van de VU en het toetsbeleid van de FRT. Volgens dit toetsbeleid worden bij de vormgeving van een toets de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- een toets is de systematische beoordeling of een student de gestelde leerdoelen heeft gehaald;
- elke toets dient valide, betrouwbaar, transparant en beheersbaar (voor docenten uitvoerbaar) te zijn;
- per semester en per opleiding is er voldoende afwisseling in de vormen waarin toetsen worden afgenomen.

Het toetsplan van de opleiding beschrijft de wijze waarop de toetsing wordt uitgevoerd/geborgd. Toetsmatrijzen per vak en voor het curriculum als geheel leggen de verbinding tussen de visie op onderwijs en toetsen, de praktijk van het toetsen en beoordelen, de invulling van het onderwijsprogramma en de beoogde eindtermen van de opleiding (*constructive alignment*). Een recente ontwikkeling (2017) is dat voor elke module een zogeheten Digitaal Onderwijsdossier (DOD) wordt samengesteld, waarin onder meer de modulehandleiding, toetsen en beoordelingsmatrijzen bewaard worden.

Het panel stelt vast dat er op het gebied van toetsing goede vooruitgang is geboekt sinds de laatste visitatie. De opleiding kent adequate uitgangspunten voor de toetsing en geeft daaraan, voor zover het panel kan vaststellen, een steeds consciëntieuzere uitwerking. Om te toetsen of een toets voldoet aan de eisen van validiteit en betrouwbaarheid wordt in de toetsconstructie standaard het vierogenprincipe toegepast: een collega-docent controleert de ontwerptoets aan de hand van de checklist. De ingevulde checklist wordt aan het moduledossier toegevoegd. Bij het nakijken van toetsen wordt gebruik gemaakt van antwoordmodellen. Ook is er jaarlijks een intervisie waarbij docenten de dat jaar gebruikte toetsen met elkaar bespreken.

Ter bevordering van de transparantie worden studenten aan de hand van de modulehandleiding en de studiegids geïnformeerd over, onder meer, leerdoelen, toetsvorm en deadlines. Gangbare (formatieve en summatieve) toetsvormen zijn schriftelijke tentamens, papers en mondelinge presentaties. Wat het panel betreft, sluiten de gehanteerde toetsvormen aan op de vakspecifieke leerdoelen. Het stelt bovendien met tevredenheid vast dat er sinds de vorige visitatie meer aandacht is gekomen voor het toetsen van academische vaardigheden. Het panel constateert wel, evenals de studenten, dat er bij sommige vakken nog teveel wordt ingezet op de pure reproductie van kennis, die alleen aan het einde van het vak wordt getoetst zonder tussentijdse opdrachten. Dit is iets dat kan worden meegenomen bij de vernieuwde bachelor. Ook ziet het panel hier en daar meer innovatieve vormen van toetsing opduiken zoals blogs. Het panel kan deze ontwikkeling alleen maar toejuichen.

De kwaliteit van tijdens de visitatie bestudeerde voorbeeldtoetsen vindt het panel passend. Ook stelt het panel vast dat studenten over het algemeen positief zijn over de toetsen, die zij doorgaans goed vinden aansluiten op de stof. Wel signaleren studenten dat er qua beoordeling en feedback verschillen zijn tussen docenten. Docenten zijn volgens studenten altijd bereid om mondelinge feedback te geven, maar geven niet standaard een schriftelijke toelichting bij de beoordeling van papers. Ook vinden studenten de beoordelingscriteria niet altijd helder. Het panel concludeert hieruit dat in het

formaliseren en uniformeren van de beoordelingspraktijk nog verdere stappen kunnen worden gezet. De opleiding herkent dit.

Tenslotte denkt het panel dat de opleiding de komende periode werk moet maken van de toetsing van het dialogisch leren. Uit gesprekken met management en docenten bleek dat er op dit moment nog geen eenduidig beeld bestaat van hoe leerdoelen op dit vlak het best getoetst kunnen worden. Het panel snapt dat dit een uitdaging is, maar met het vernieuwde programma dat nog meer inzet op de ontwikkeling van dit concept moet dit zeker worden meegenomen. Het zou de opleiding ook aanraden hiervoor eens buiten de muren van de faculteit en wellicht zelfs de universiteit te kijken. Ook bij andere vakgebieden- bijvoorbeeld Pedagogische Wetenschappen - is er veel kennis op dit gebied.

Beoordeling van eindwerken

Naar aanleiding van de bevindingen van het vorige visitatiepanel is de scriptiebeoordelingsprocedure verder aangescherpt: scripties worden nu (onafhankelijk) beoordeeld door twee beoordelaars; er is een nieuwe facultaire beoordelingsmatrijs ontwikkeld, waarin studenten al voor het schrijven van de scriptie inzage krijgen; de plagiaatcontrole is verscherpt doordat papers en scripties via een digitale plagiaatscanner worden ingeleverd. Wanneer de individuele beoordelingen van de scriptiebegeleider en tweede lezer ook na overleg meer dan twee punten verschillen, wordt een derde beoordelaar ingeschakeld, waarna het gemiddelde van de drie cijfers wordt vastgesteld als eindcijfer. Scripties die beoordeeld worden met een 6,0 dan wel een 9,5 of hoger worden altijd door een derde beoordelaar bekeken.

Over deze ontwikkelingen is het panel te spreken. Wel constateert het op grond van bestudeerde beoordelingsformulieren dat de beoordelingspraktijk nog weerbarstig is. Nog steeds legt een deel van de begeleiders het zwaartepunt bij mondelinge feedback en zien ze het invullen van het formulier als een bureaucratische formaliteit. De inzichtelijkheid van de beoordeling van scripties wisselt daarmee sterk. De consequentie daarvan is dat de rationale achter de beoordeling voor externe beoordelaars niet goed te volgen is en dat het niet transparant is of de student voldoende feedback heeft gekregen op zijn/haar prestatie. Wat het panel betreft is het belangrijk dat het belang van het schriftelijk onderbouwen van de beoordeling bij alle docenten 'tussen de oren komt'. Een suggestie van het panel is om het invulveld 'opmerkingen' op het formulier te hernoemen in 'toelichting'. Dit onderstreept dat kwalitatief commentaar niet optioneel is, maar een noodzakelijk onderdeel van de beoordeling. Overigens is het panel verder positief over de nieuwe beoordelingsmatrijs, die relevante beoordelingscriteria omvat. Wel geeft het in overweging om in de voor alle opleidingen van de faculteit gestandaardiseerde matrijs onderscheid te maken tussen bachelor- en masterniveau.

Voor de steekproef van bestudeerde scripties geldt dat het panel zich in veel (maar niet alle) gevallen kan vinden in de beoordelingen door de twee beoordelaars. In behoorlijk wat gevallen vond het panel scripties enigszins te laag beoordeeld en in één geval kwam het panel zelf uit op een onvoldoende.

Examencommissie

De examencommissie bestaat evenals de OC uit evenveel vertegenwoordigers van de VU als van de PThU. Het panel stelt vast dat de examencommissie haar aandacht voor de borging van de toetskwaliteit in de afgelopen periode heeft geïntensiveerd. In algemene zin draagt de examencommissie door informatievoorziening en adviezen bij aan de professionalisering van docenten op het vlak van toetsing. Meer specifiek bekijkt de examencommissie eens per drie jaar van een vak het meest recente module/toetsdossier, op basis waarvan zij zich een oordeel vormt over de kwaliteit van de toetsing in de opleiding. Daarnaast neemt de examencommissie ieder jaar een steekproef van scripties, om zo zicht te houden op de beoordelingskwaliteit en het gerealiseerde eindniveau. Op grond van het bestudeerde jaarverslag en het gesprek met de examencommissie heeft het panel een positief beeld gekregen van het functioneren van de examencommissie. De examencommissie geeft op zorgvuldige wijze invulling aan haar wettelijke taken en speelt een belangrijke rol in het stimuleren van de kwaliteitscultuur rond toetsing. Een goed voorbeeld daarvan is dat de examencommissie geregeld met individuele docenten in gesprek gaat over het

belang van procedures en regels die bedoeld zijn om de toetskwaliteit te verhogen. Net als het panel heeft de examencommissie gesignaleerd dat de inzichtelijkheid van scriptiebeoordelingen een aandachtspunt is. In reactie daarop wil de examencommissie de steekproef van eindwerken komend jaar naar 100% uitbreiden.

Onderdeel van de werkwijze van de examencommissie is bovendien dat zij individuele beoordelaars aanspreekt op onvolledig ingevulde formulieren, en tegelijk niet nalaat om beoordelaars die goed werk geleverd hebben te complimenteren. Naar indruk van de examencommissie begint deze werkwijze langzaam tot een cultuuromslag te leiden. Dit vindt het panel een vertrouwenwekkend signaal.

Overwegingen

Het panel heeft vastgesteld dat de opleiding beschikt over een *Toets-plan Joint degree Bachelor Theologie VU-PThU* dat gelieerd is aan het toetsbeleid van de FRT en het toetskader van de VU. Er wordt ingezet op verschillende vormen van toetsing en die worden in overeenstemming gebracht met het niveau van de vakken alsmede met de leerdoelen. Bij het ontwerp van toetsen wordt het vier ogenprincipe gehanteerd en er wordt gewerkt met antwoordmodellen. Studenten worden met de modulehandleiding en de studiegids adequaat geïnformeerd, onder andere over toetsingsvormen, leerdoelen en deadlines. Studenten zijn in het algemeen dan ook positief over de toetsen.

Het panel formuleert mede op basis van de input van studenten, zowel in het studentenhoofdstuk als in de gesprekken, een aantal suggesties ter verbetering. Het constateert dat er bij een aantal vakken teveel wordt ingezet op de reproductie van kennis en dat die kennis wordt getoetst door een toets aan het einde zonder tussentijdse opdrachten. Ook kan de schriftelijke feedback richting studenten met name bij de scriptie nog gestimuleerd worden. Tenslotte dient de opleiding meer werk te maken van de toetsing van het dialogisch leren, dat haar basisconcept uitmaakt. Op deze drie punten valt nog winst te behalen voor de opleiding.

Echter, het panel is zeer te spreken over alle vorderingen die de opleiding, met name op het gebied van de borging van de toetskwaliteit, heeft gemaakt sinds de laatste visitatie, onder andere door het consequent toepassen van het vier ogenprincipe en de plagiaatscontrole bij eindwerken. Ook de examencommissie, die evenals de OC uit evenveel leden van beide instellingen bestaat, heeft zich sterk ontwikkeld en functioneert bijzonder goed: zij geeft op zorgvuldige wijze invulling aan haar wettelijke taken en speelt een belangrijke rol in het stimuleren van de kwaliteitscultuur rond toetsing.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 10 als 'voldoet'.

Standaard 11: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Bevindingen

Over het algemeen vond het panel het niveau en de kwaliteit van de eindwerken vrij hoog en worden de door de opleiding gestelde eindtermen zeker behaald. De waardering van het panel voor het niveau en de kwaliteit van de meeste eindwerken uitte zich bijvoorbeeld in het feit dat het panel een aantal eindwerken hoger waardeerde dan de betrokken begeleiders en dat een aantal eindwerken in de ogen van het panel het niveau oversteeg van wat verwacht mag worden van een bachelor eindwerk. Eén eindwerk dat nipt op een voldoende uit kwam in de beoordeling door de opleiding, werd door het panel als onvoldoende gezien.

De eindwerken laten over het algemeen zien dat de studenten beschikken over academische vaardigheden, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van een heldere afgebakende vraagstelling en doelstelling, beschrijving van het bestudeerde materiaal en de gebruikte methode, en een wetenschappelijke wijze van betogen en conclusies trekken. Ook de kritische reflectie is bij veel

studenten duidelijk terug te zien in de eindwerken, hoewel de concepten van binnen- en buitenperspectief helderder geproblematiseerd kunnen worden, met name ook in de feedback door de docenten. Dit laatste geeft aan, zoals ook reeds benoemd in relatie tot het concept 'Dialogisch leren', dat docenten de concrete uitwerking, toepassing en toetsing van deze beide concepten nog beter kunnen omschrijven met betrekking tot de vakken die zij onderwijzen. Een toespitsing hiervan in eindtermen en de *rubric* bij de eindwerken kan daarbij helpen. Een verdere aanbeveling is, zoals ook reeds benoemd, om studenten mee te geven meer te reflecteren op de uitwerking van de methode. Het panel denkt dat hier nog winst valt te behalen en heeft er alle vertrouwen in dat dit mogelijk is met deze groep bevlogen en gemotiveerde studenten en docenten.

Afgestudeerden van de bacheloropleiding voltooien in de regel een masteropleiding, voordat zij het werkveld betreden. Veruit de meeste studenten kiezen voor een verwante masteropleiding aan de VU of aan de PThU. Een wat het panel betreft zeer welkome ontwikkeling is dat de faculteit begonnen is met het opzetten van een alumnibeleid, bedoeld om alumni structureler bij de opleidingen te betrekken en beter gebruik te maken van hun kennis, ervaringen en inzichten.

Overwegingen

Over het algemeen vond het panel het niveau en de kwaliteit van de eindwerken vrij hoog en worden de eindtermen die de opleiding heeft bepaald zeker behaald. De meeste eindwerken laten zien dat studenten beschikken over academische- en onderzoeksvaardigheden, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van een heldere afgebakende vraagstelling en doelstelling, door de beschrijving van het bestudeerde materiaal en de gebruikte methode, en door een wetenschappelijke wijze van betogen en conclusies trekken. De kritische reflectie is bij veel studenten duidelijk terug te zien in de eindwerken, hoewel het binnen- en buitenperspectief helderder geproblematiseerd kunnen worden evenals de reflectie op de uitwerking van de gebruikte methode. Afgestudeerden van de bacheloropleiding voltooien in de regel een masteropleiding, voordat zij het werkveld betreden.

Conclusie

Bacheloropleiding Theologie: het panel beoordeelt Standaard 11 als 'voldoet'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het oordeel van het panel op alle standaarden voor de *bacheloropleiding Theologie* is 'voldoet'. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen eindoordeel over de opleiding daarmee 'positief'.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Theologie* als 'positief'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

Inleiding: Theologie en religiewetenschappen

De opleidingen op het gebied van theologie en religiewetenschappen in Nederland bieden een grote verscheidenheid aan programma's en doelstellingen. Zij hebben gemeen dat zij een veelheid aan vormen van religies en seculariteit bestuderen vanwege hun belang voor het individu, de samenleving en de cultuur; in het geval van theologische ambtsopleidingen ook expliciet vanwege het belang voor kerken en levensbeschouwelijke instellingen.

De disciplines die sinds enkele decennia doorgaans religiewetenschappen (Religious Studies) heten, hebben zich sinds hun ontstaan in de 19e eeuw sterk ontwikkeld [KNAW 2015, 29v.]. Zij streven ernaar religieus bronnenmateriaal te bestuderen waarbij ook de waarheidsclaims van de bestudeerde religieuze traditie voorwerp van onderzoek kunnen vormen. Daarbij maken zij - in grensverkeer met veel andere wetenschappen - gebruik van inzichten en methoden van onder andere geesteswetenschappen (tekst- en literatuurwetenschappen, archeologie, kunstwetenschappen, geschiedwetenschap, filosofie en ethiek) en de sociale wetenschappen (de antropologie, maar ook de sociologie en de psychologie). Een reeks van dimensies van het veelkleurige fenomeen religie komt in deze studie aan de orde: de narratieve dimensie (soms in teksten neergeslagen), de doctrinaire (op het vlak van overtuigingen gearticuleerde), de ethische (het goede leven beogende), de rituele (in praktijken zich uitende), de sociale (organisatorisch-institutionele), de experiëntiële (aan ervaringen en belevingen rakende) en de materiële (voorwerpen, gebouwen, plaatsen, voedsel betreffende) dimensie van dit veelkleurig fenomeen. Met dit alles is de focus steeds meer komen te liggen bij de wereld van de 'geleefde religie' en daarmee naar de vraag hoe religie wordt en werd ervaren en gepraktiseerd [KNAW 2015, 18, 58 e.d.]. Op conceptueel niveau is aan de orde wat het betekent dat het gangbare begrip religie met name protestants-christelijke wortels heeft en wat dit inzicht impliceert voor de vormgeving van een breder curriculum in de toekomst [KNAW 2015, 88].

De theologie is een oudere discipline. Zij komt voort uit de binnen religieuze tradities gevoelde noodzaak tot kritisch, systematische en methodische reflectie op het eigen geloofsgoed, of anders gezegd, van een geloof dat tot verstaan probeert te komen [KNAW 2015, 28v.]. Er zijn verschillende omschrijvingen van theologie in omloop. Een daarvan is: 'Theologie beschouwt heel de werkelijkheid vanuit het gezichtspunt van haar relatie met en betrokkenheid op God en het transcendente.' Meer in het algemeen gesproken, bestudeert de theologie de bronteksten van geloofsstromingen en hun historische ontwikkeling (nabij en wereldwijd), reflecteert zij op een kritische en systematische manier op geloofsvisies op leer en leven en doordenkt en analyseert zij praktijken van geleefd geloof. Interactie met de tekst- en literatuurwetenschap, de geschiedeniswetenschap, de wijsbegeerte en de empirische sociaal-wetenschappelijke disciplines is daarmee in alle onderdelen waaruit de veelvormige theologie bestaat onontbeerlijk.

Op deze wijze is voor de theologie de wisselwerking met religiewetenschappen van groot belang, terwijl omgekeerd ook religiewetenschappers theologische perspectieven, methoden en onderzoeksresultaten in hun onderzoek kunnen betrekken. Voor de opleidingen levert dit een uiterst divers beeld op: opleidingen religiewetenschappen zonder verbinding met de theologie, opleidingen theologie zonder verbinding met de religiewetenschappen, maar ook opleidingen die met nadruk theologie en religiewetenschappen in een onderlinge samenhang en wisselwerking presenteren.

Ontwikkelingen ten opzichte van de vorige onderwijsvisitatie

Sinds de opstelling van het domeinspecifieke referentiekader van 2012 heeft een aantal ontwikkelingen plaatsgevonden. Bij sommige daarvan vinden tendensen die zich toen al aftekenden een vervolg, andere hebben zich nieuw of sterker dan voorheen aangediend.

[1] Aan sommige instellingen zijn de opleidingen religiewetenschappen in toenemende mate geïncorporeerd aan grotere eenheden als een Faculteit der Geesteswetenschappen [KNAW 2015, 69]. De UL kent een Centre for the Study of Religion als onderdeel van de Faculteit Geesteswetenschappen, aan de UU is het religieonderwijs ondergebracht bij het departement Filosofie en Religiewetenschap binnen de Faculteit Geesteswetenschappen en ook aan de UvA maken de religiestudies deel uit van de Faculteit der Geesteswetenschappen.

[2] De bekostiging van en verantwoordelijkheid voor de door Seminaria van kleinere kerkgenootschappen verzorgde opleidingstrajecten aan de VU hebben een andere vorm gekregen (dit geldt niet voor PThU en UU);

- [3] Het zoeken naar intensievere samenwerkingsvormen heeft voortgang gevonden, zij het nog niet altijd met een toekomstbestendige uitkomst bekroond (in het bijzonder de TUA en de TUK);
- [4] De opleiding Godgeleerdheid aan de UL is in 2013 opgeheven, en TiU heeft de opleiding religiewetenschappen opgeheven met ingang van 2015;
- [5] De bestudering van en het onderwijs in de islam is nog verder geïntensiveerd; bij de UU bestaat een aparte bacheloropleiding islam; bij de RU en de VU wordt een specialisatierichting islam binnen een bredere bacheloropleiding religiewetenschap aangeboden. Op masterniveau wordt er bij de RU, de UvA en de UU een specialisatierichting islam aangeboden, terwijl aan de VU de specialisatie islam bestaat bij de opleiding geestelijke verzorging (KNAW 2015, 70 v.).
- [6] In het kader van het proces van internationalisering is het aantal Engelstalige bacheloropleidingen en masteropleidingen sterk gestegen;
- [7] Er is binnen de opleidingen een groeiende aandacht voor aspecten van 'employability'.

Opleidingen theologie en religiewetenschappen; de situatie

Studenten die momenteel theologie of religiewetenschappen willen studeren kunnen in Nederland bij elf geaccrediteerde instellingen terecht. Recent zijn deze instellingen in drie categorieën ingedeeld [KNAW]. 2015 45v, 68-70]. Ten eerste drie brede universiteiten met opleidingen in zowel theologie als religiewetenschappen. Het gaat hier om de RU, de RUG en de VU. In deze instellingen is onderwijs en onderzoek ook aan een eigen faculteit ondergebracht (waar aan de RU ook de filosofie toe behoort).

Ten tweede drie brede universiteiten die alleen onderwijs en onderzoek hebben op het gebied van de religiewetenschappen. Het zijn de UvA, de UL en de UU. Aan deze universiteiten is onderwijs en onderzoek ondergebracht bij een Faculteit Geesteswetenschappen, soms (maar niet altijd) in een eigen departement.

Ten derde vier academische instellingen die alleen of overwegend onderwijs en onderzoek hebben op het gebied van de theologie: PThU (met locaties te Amsterdam, in samenwerking met de VU en te Groningen, in samenwerking met de RUG), TiU, TUK, en de TUA.

Deze driedeling loopt niet geheel synchroon met de door de wetgever mogelijk gemaakte situatie. PThU, TUA en TUK behoren tot de levensbeschouwelijke universiteiten, waartoe ook de UvH behoort (dat is de elfde instelling, die evenwel buiten het kader van deze accreditatie valt), terwijl alle opleidingen van de RU en TiU deel uitmaken van een bijzondere universiteit. De opleidingen van de PThU (met uitzondering van de Bachelor Theologie – Joint Degree – samen met de VU te Amsterdam), de TUK en de TUA vallen buiten het cluster WO Religie en Theologie en worden gevisiteerd binnen het cluster WO Theologie.

De bachelor- en masteropleidingen die in de visitatie Theologie en religiewetenschappen worden beoordeeld, hebben als doel studenten op te leiden tot een elementair wetenschappelijk (bachelor), dan wel een meer specialistisch wetenschappelijk (master) niveau op het gebied van het object van de studie. De bacheloropleidingen bereiden studenten voor op een geëigende masteropleiding. Daarnaast bereiden de opleidingen studenten voor op een maatschappelijke loopbaan, waarbij de kennis en vaardigheden die binnen de studie verworven zijn in praktijk kunnen worden gebracht.

Bacheloropleidingen Religiewetenschappen zijn er aan de RU, de RUG, de UL, de UvA, de UU en de VU en bacheloropleidingen Theologie zijn te vinden aan de PThU en de VU (joint degree), de RU, de RUG, TiU (Tilburg en Utrecht), de TUA en de TUK. Zowel in de religiewetenschappen als in de theologie duren de bacheloropleidingen drie jaar. In de bacheloropleidingen Theologie kan van die drie jaar brontalenstudie (Grieks, Latijn, Hebreeuws, Arabisch, of nog andere talen) een kleiner of groter deel uitmaken, maar dit is niet altijd een vereiste. In sommige opleidingen is het leraarschap Godsdienst en Levensbeschouwing tweedegraads onderwijsbevoegdheid (d.w.z. VMBO, de laagste drie klassen HAVO/VWO) een mogelijke beroepsuitgang. Vanuit beroepsperspectief verkrijgen de bacheloropleidingen vooral hun betekenis door het academisch kwalificatieniveau. Het ligt voor de hand dat studenten die een kerkelijk ambt ambiëren een bachelor theologie bovenal zien als een goede basis voor het volgen van een ambtsopleiding op masterniveau. Daarnaast vormen de bacheloropleidingen een voorbereiding voor een academische onderzoekscarrière.

In vervolg op de bacheloropleiding worden één-, twee- en driejarige masteropleidingen aangeboden. Eenjarige masteropleidingen Theologie & Religiewetenschappen worden verzorgd aan de RU, RUG, TiU (Tilburg), UL, UU, UvA, en de VU en eenjarige masteropleidingen Theologie worden aangeboden door de PThU en TUK. Binnen de categorie van de eenjarige masteropleidingen Theologie

& Religiewetenschappen bewegen sommige opleidingen zich uitsluitend op het gebied van de religiewetenschappen, terwijl in andere opleidingen religiewetenschappelijke en theologische onderdelen worden gecombineerd. De opleidingen zijn gericht op de kennis van het fenomeen religie in het algemeen en de verschillende religies in het bijzonder. De aandacht binnen de opleidingen is veelal gericht op een deelgebied van dit domein en een specifiek thema daarbinnen. In deze masterprogramma's zijn meestal beroepsvoorbereidende studieonderdelen opgenomen ten behoeve van beroepen op het terrein van religieuze gemeenschappen en/of maatschappelijke organisaties, het onderwijs, de media, de zorg, de overheid of het bedrijfsleven waar de in deze studie verworven kennis gewaardeerd wordt. Sommige opleidingen kennen in plaats van of naast de beroepsvoorbereidende onderdelen een onderzoeksvariant (mogelijkheid tot specialisatie in een subdiscipline).

Een deel van de hierboven genoemde instellingen biedt een tweejarige research master aan die opleidt tot onderzoeker in het domein van theologie en religiewetenschappen. Deze opleidingen vallen buiten het kader van deze visitatie.

Driejarige masteropleidingen Theologie worden aangeboden door de PThU (aparte accreditaties voor Amsterdam en Groningen), de RU, TiU (Tilburg en Utrecht), de TUA, de TUK en de VU. Driejarige (door de overheid bekostigde) ambtsopleidingen komen overeen met wat internationaal zowel door de protestantse kerken (samengekomen in de Leuener Kirchengemeinschaft) alsook door de rooms-katholieke kerk in de apostolische constitutie Sapiientia Christiana en de opvolger Veritatis gaudium wenselijk wordt geacht. Zij worden aangeboden door instellingen tot de oprichting waarvan kerkgenootschappen direct of indirect het initiatief hebben genomen, dan wel door instellingen met een confessionele geschiedenis waaraan Seminaria van kerkgenootschappen hun ambtsopleiding hebben toevertrouwd.

Opleidingen waarin kennis en inzicht wordt verworven van de islam zijn feitelijk onder veel verschillende disciplines gesitueerd [KNAW 2015, 70v.]. Voor zover zij onder de discipline Theologie en religiewetenschappen zijn ondergebracht, hebben nu te visiteren instellingen haar een uiteenlopende plaats gegeven (vaak als specialisatierichting). Alleen de UU biedt een Bacheloropleiding Islam en Arabisch aan die onder het cluster WO Religie en Theologie zelfstandig ter visitatie wordt aangeboden.

Beschrijving van de eindtermen

Bij het opstellen van onderstaande domeinspecifieke criteria of eindtermen is gebruikgemaakt van soortgelijke documenten uit het buitenland, met name van de benchmarks van de Quality Assurance Agency voor Theologie en Religiewetenschappen. Het referentiekader is gebaseerd op de descriptor van het kwalificatieraamwerk voor het hoger onderwijs, de zgn. Dublin-descriptors. Binnen de Dublin-descriptors worden vijf aspecten onderscheiden: kennis en inzicht, toepassen van kennis en inzicht, oordeelsvorming, communicatie en leervaardigheden.

Bacheloropleidingen Theologie

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de navolgende eindtermen voor de bacheloropleidingen Theologie. De afgestudeerde is in staat:

Kennis en inzicht

- te laten zien dat hij/zij beschikt over een oriëntatie in de theologie en de plaats die de theologie binnen het geheel der wetenschappen inneemt;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over elementaire kennis van en inzicht in de Bijbelwetenschappen, de geschiedenis van het christendom, de godsdienstfilosofie en/of de systematische theologie, de ethiek, de religiewetenschappen of een of meerdere deelgebieden daarvan, en de sociale wetenschappen van de godsdienst en/of de praktische theologie;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over elementaire kennis van en inzicht in de methoden van de theologie als wetenschap;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over meer gevorderde kennis van en inzicht in een thema binnen de theologie, die onder meer blijken uit een scriptie/ bacheloreindwerkstuk.

Toepassen van kennis en inzicht

- tot wetenschappelijke analyse van bronnenmateriaal en teksten;

- tot het verzamelen, in (elektronische) catalogi en (elektronische) databases, selecteren, en organiseren van secundaire literatuur en primaire bronnen en hiermee (relatief) zelfstandig kunnen werken;
- tot het onder begeleiding schrijven van een scriptie/ bacheloreindwerkstuk volgens de binnen de theologie gangbare eisen;
- om verworven kennis toe te passen in een professionele context die typerend is voor de theologie.

Oordeelsvorming

- tot oordeelsvorming op het vakgebied mede gebaseerd op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten;
- tot onderkenning van de religieuze dimensie van maatschappelijke vraagstukken, en deze vraagstukken kritisch vanuit theologisch perspectief te evalueren.

Communicatie

- vakmatige inzichten en resultaten van (eigen) wetenschappelijk onderzoek mondeling en schriftelijk te vertalen naar een breed publiek van specialisten en niet-specialisten.

Leervaardigheden

- academische en professionele vaardigheden te tonen, met name met betrekking tot individueel en groepswork, het evalueren en verbeteren van hun werk, ook op basis van feedback van anderen, en het opstellen van en zich houden aan overeengekomen plannen;
- tot zelfstandige oriëntatie op relevante masteropleidingen en/of relevante beroepssectoren.

Wat betreft de afstemming op de arbeidsmarkt, kan worden gezegd dat de opleiding dient te laten zien dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op de eisen van de arbeidsmarkt. Mogelijke beroepsuitgangen zijn die van het leraarschap godsdienst en levensbeschouwing met een (beperkte) tweedegraads bevoegdheid of het kerkelijk werkerschap of werken bij een NGO. Vanuit het beroepsperspectief dienen de bacheloropleidingen theologie vooral gezien te worden als generalistische opleidingen, die hun waarde op de arbeidsmarkt ontlenen aan de academische vorming en vaardigheden die voorgaand omschreven zijn.

Naast de genoemde eindtermen die alle opleidingen gemeenschappelijk hebben, zijn er per opleiding additionele eindtermen.

BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN

Afstudeerrichting Godgeleerdheid

De afgestudeerde beschikt over:

1. elementaire kennis van en inzicht in de deeldisciplines van de theologie, met daarbij benodigde kennis van en inzicht in flankerende disciplines;
2. een zodanige kennis van het Hebreeuws en het Grieks dat zelfstandige raadpleging van de bronnen van de christelijke traditie in de grondtalen mogelijk is;
3. een algemene oriëntatie op de grondslagen van de theologie en de plaats die de theologie binnen het geheel der wetenschappen inneemt;
4. basiskennis van een specifiek aandachtsveld binnen of buiten de theologie (afhankelijk van de gekozen invulling van de profileringsruimte);
5. een aantal academische en algemene vaardigheden: het vermogen kritisch, consistent, logisch en creatief te denken en te argumenteren; het vermogen onderzoeksmateriaal te verzamelen en te beoordelen; het vermogen ontwikkelde kennis en inzichten op adequate wijze mondeling en schriftelijk over te dragen (zowel aan vakgenoten als aan een breed publiek); het vermogen zowel zelfstandig als in teamverband te werken;
6. het vermogen om onder begeleiding, maar betrekkelijk zelfstandig, onderzoek te doen binnen één van de deeldisciplines van de theologie en de resultaten van het onderzoek op heldere wijze vast te leggen in een scriptie;
7. het vermogen om de verschillende deeldisciplines van de theologie in een eigen theologische visie te integreren;
8. de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan;
9. het vermogen om te differentiëren tussen theologische opvattingen al naar gelang de context waarin hij zich bevindt. Hij is in staat om te wisselen tussen deelnemers- en waarnemersperspectief, deze kritisch op elkaar te betrekken en om de waarnemingen te relateren aan theologische opvattingen, zowel van zichzelf als van anderen en daarover te kunnen communiceren;
10. inzicht in de (normatieve) rol van religie in een pluralistische cultuur; inzicht in multireligieuze dilemma's, conflicten en dialogen; ervaring met het voeren van dialoog en de reflectie op de eigen levensbeschouwelijke positie.

Afstudeerrichting Algemene Godgeleerdheid

De afgestudeerde beschikt over:

1. elementaire kennis van en inzicht in de deeldisciplines van de theologie, met daarbij benodigde kennis van en inzicht in flankerende disciplines;
2. een algemene oriëntatie in de grondslagen van de theologie en de plaats die de theologie binnen het geheel der wetenschappen inneemt;
3. basiskennis van een specifiek aandachtsveld binnen of buiten de theologie (afhankelijk van de gekozen invulling van de profileringsruimte);
4. een aantal academische en algemene vaardigheden: het vermogen kritisch, consistent, logisch en creatief te denken en te argumenteren; het vermogen onderzoeksmateriaal te verzamelen en te beoordelen; het vermogen ontwikkelde kennis en inzichten op adequate wijze mondeling en schriftelijk over te dragen (zowel aan vakgenoten als aan een breed publiek); het vermogen zowel zelfstandig als in teamverband te werken;
5. het vermogen om onder begeleiding, maar betrekkelijk zelfstandig, onderzoek te doen binnen één van de deeldisciplines van de theologie en de resultaten van het onderzoek op heldere wijze vast te leggen in een scriptie;
6. het vermogen om de verschillende deeldisciplines van de theologie in een eigen theologische visie te integreren;
7. de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan;
8. inzicht in de wijsgerige vooronderstellingen van het christendom en in de wetenschappelijke relatie tussen christendom en andere religies;
9. inzicht in de (normatieve) rol van religie in een pluralistische cultuur; inzicht in multireligieuze dilemma's, conflicten en dialogen; ervaring met het voeren van dialoog en de reflectie op de eigen levensbeschouwelijke positie.

BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA

Binnen het traject Godgeleerdheid zijn er vervolgens vier deeltrajecten: Baptisten Seminarium (BS), Doopsgezind Seminarium (DS), Hersteld Hervorm Seminarium (HHS) en het reguliere deeltraject. Ieder deeltraject is in voltijd en deeltijd te volgen. Hieronder volgt een schematisch overzicht van het programma van de vier deeltrajecten in voltijd en deeltijd.

Joint Bachelor Theologie Godgeleerdheid, Regulier

Voltijd en Deeltijd

2018-2019

Jaar 1

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_INLOT	G_HEBR1JB	G_HEB2RAB	G_HEBR3JB	G_INLSOCWET	G_PTWA	
<i>Academische Kern:</i> Inleiding in het Oude Testament	Hebreeuws I	Hebreeuws II /Rabbinica	Hebreeuws III	<i>Academische Kern:</i> Inleiding in de Sociale Wetenschappen	Praktische Theologie en Wetenschap en ambacht	<i>Deeltijd Jaar 1</i>
AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_BKERKGS	G_GESWFIL		G_SYS	G_EXOTJB		
Kerk-geschiedenis	Geschiedenis van de Westerse Filosofie		Systematische Theologie	Exegese Oude Testament		<i>Deeltijd Jaar 2</i>

AcVa: Academische Vaardigheden (G_ACVA1)

Jaar 2

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
		G_GR3NT	G_PRT2	G_BDOGET2	G_CGWIJS	
Grieks 1a (G_GRKS1a) of Vrije ruimte	Grieks 2a (G_GRKS2a) of Vrije ruimte	Grieks 3, incl. taal en tekst van het Nieuwe Testament of Vrije ruimte	Praktische Theologie II	Ethiek / Dogmatiek II	Godsdienst-wijsbegeerte	<i>Deeltijd Jaar 3</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_NCREL	G_BRELEXA		G_BREFKGS	G_BMODKGS		
Niet-Christelijke Religies	Religieuze existentie in Amsterdam		Reformatie-geschiedenis	Moderne Kerkgeschiedenis		<i>Deeltijd Jaar 4</i>

Jaar 3

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_BINLNT	G_BEXENT	G_BHERM	G_BMISO	G_VOOBASCR	G_SCRBA	
<i>Academische Kern:</i> Inleiding Nieuwe Testament, Jodendom en Hellenisme	Exegese Nieuwe Testament	<i>Academische Kern:</i> Hermeneutiek	Missiologie / Oecumenica	<i>Academische Kern:</i> Vorbereiding scriptie	Scriptie	<i>Deeltijd Jaar 5</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
Profilering	Profilering		G_BT	G_INTEG		
Keuze uit profileringsvakken Theologie	Keuze uit profileringsvakken Theologie		Bijbelse Theologie	Integratie-module		<i>Deeltijd Jaar 6</i>

Voor deeltijders geldt er in periode 3 en in periode 6 een extra studiebelasting.

Joint Bachelor Theologie Godgeleerdheid, BS
Volttijd en Deeltijd

2018-2019 *Gekleurde tekst: Seminarievakken*

Jaar 1

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_INLOT	G_HEBR1JB	G_HEB2RAB	G_HEBR3JB	G_INLSOCWET	G_PTWA	
<i>Academische Kern:</i> Inleiding in het Oude Testament	Hebreeuws I	Hebreeuws II /Rabbinica	Hebreeuws III	<i>Academische Kern:</i> Inleiding in de Sociale Wetenschappen	Praktische Theologie en Wetenschap en ambacht	<i>Deeltijd Jaar 1</i>
AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_BKERKGS	G_GESWFIL		G_SYSBS	G_EXOTJB		
Kerk-geschiedenis	Geschiedenis van de Westerse Filosofie		Systematische Theologie BS	Exegese Oude Testament		<i>Deeltijd Jaar 2</i>

AcVa: Academische Vaardigheden (G_ACVA1)

Jaar 2

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
		G_GR3NT	G_PT2BSDS	G_BETHDS	G_CGWIJS	
Grieks 1a (G_GRKS1a) of Vrije ruimte	Grieks 2a (G_GRKS2a) of Vrije ruimte	Grieks 3, incl. taal en tekst van het Nieuwe Testament of	Praktische Theologie II BS	Ethiek/Dogmatiek II	Godsdienst-wijsbegeerte	<i>Deeltijd Jaar 3</i>

		Vrije ruimte				
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_NCREL	G_BRELEXA		G_BREFKGS	G_BGESEVA		
Niet-Christelijke Religies	Religieuze existentie in Amsterdam		Reformatie-geschiedenis	Geschiedenis Evangelicalisme		Deeltijd Jaar 4

Jaar 3

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_BINLNT	G_BEXENT	G_BHERM	G_BMISO	G_VOOBASCR	G_SCRBA	
Academische Kern: Inleiding Nieuwe Testament, Jodendom en Hellenisme	Exegese Nieuwe Testament	Academische Kern: Hermeneutiek	Missiologie / Oecumenica	Academische Kern: Vorbereiding scriptie	Scriptie	Deeltijd Jaar 5
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_SPIRBS1	G_SPIRBS2		G_BTBSDS	G_BISLUIT		
Spiritualiteit en Identiteit BS 1	Spiritualiteit en Identiteit BS 2		Bijbelse Theologie	Islam als uitdaging		Deeltijd Jaar 6

Voor deeltijders geldt er in periode 3 en in periode 6 een extra studiebelasting.

Joint Bachelor Theologie Godgeleerdheid, DS

Voltijd en Deeltijd

2018-2019 Gekleurde tekst: Seminarievakken

Jaar 1

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_INLOT	G_HEBR1JB	G_HEB2RAB	G_HEBR3JB	G_INLSOCWET	G_PTWA	
Academische kern: Inleiding in het Oude Testament	Hebreeuws I	Hebreeuws II /Rabbinica	Hebreeuws III	Academische kern: Inleiding in de Sociale Wetenschappen	Praktische Theologie en Wetenschap en ambacht	Deeltijd Jaar 1
AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_BKERKGS	G_GESWFIL		G_SYSDGS	G_EXOTJB		
Kerk-geschiedenis	Geschiedenis van de Westerse Filosofie		Systematische Theologie DS	Exegese Oude Testament		Deeltijd Jaar 2

Jaar 2

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
		G_GR3NT	G_PRT2	G_BETHDS	G_CGWJS	
Grieks 1a (G_GRKS1a) of Vrije ruimte	Grieks 2a (G_GRKS2a) of Vrije ruimte	Grieks 3, incl. taal en tekst van het Nieuwe Testament of Vrije ruimte	Praktische Theologie II	Ethiek DS	Godsdienst-wijsbegeerte	<i>Deeltijd Jaar 3</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_NCREL	G_BRELEXA		G_BREFKGS	G_BMODKGS		
Niet-Christelijke Religies	Religieuze existentie in Amsterdam		Reformatie-geschiedenis	Moderne Kerkgeschiedenis		<i>Deeltijd Jaar 4</i>

Jaar 3

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_BINLNT	G_BEXENT	G_BHERM	G_BMISO	G_VOOBASCR	G_SCRBA	
<i>Academische kern:</i> Inleiding Nieuwe Testament, Jodendom en Hellenisme	Exegese Nieuwe Testament	<i>Academische kern:</i> Hermeneutiek	Missiologie / Oecumenica	<i>Academische kern:</i> Voorbereiding scriptie	Scriptie	<i>Deeltijd Jaar 5</i>
6EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_DSPJBP	G_DSPJTEP		G_BTBSDS	G_INTEG		
Peace and Justice Studies – Biblical Perspectives	Peace and Justice Studies – Theological and Ethical Perspectives		Bijbelse Theologie	Integratiemodule		<i>Deeltijd Jaar 6</i>

Voor deeltijders geldt er in periode 3 en in periode 6 een extra studiebelasting.

Joint Bachelor Theologie Godgeleerdheid, HHS

Voltijd en Deeltijd

2018-2019 Gekleurde tekst: Seminarievakken

Jaar 1

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_INLOT	G_HEBR1JB	G_HEB2RAB	G_HEBR3JB	G_INLSOCWET	G_PTWAHHS	

<i>Academische Kern:</i> Inleiding in het Oude Testament	Hebreeuws I	Hebreeuws II /Rabbinica	Hebreeuws III	<i>Academische Kern:</i> Inleiding in de Sociale Wetenschappen	Praktische Theologie HHS	<i>Deeltijd Jaar 1</i>
AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_BKERKGS	G_GESWFIL		G_SYSHHS	G_EXOTJB		
Kerk-geschiedenis	Geschiedenis van de Westerse Filosofie		Systematische Theologie HHS (Inleiding dogmatiek en Inleiding Symboliek)	Exegese Oude Testament		<i>Deeltijd Jaar 2</i>

AcVa: Academische Vaardigheden (G_ACVA1)

Jaar 2

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
		G_GR3NT	G_HHSBT1	G_BDOGHHS	G_CGWIS	
Grieks 1a (G_GRKS1a) of Vrije ruimte	Grieks 2a (G_GRKS2a) of Vrije ruimte	Grieks 3, incl. taal en tekst van het Nieuwe Testament of Vrije ruimte	Bijbelse Theologie I HHS	Dogmatiek HHS	Godsdienst-wijsbegeerte	<i>Deeltijd Jaar 3</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_NCREL	G_BAPOLOG		G_BREFKGH	G_BMODKGH		
Niet-Christelijke Religies	Apologetiek		Reformatie-geschiedenis HHS	Moderne Kerkgeschiedenis HHS		<i>Deeltijd Jaar 4</i>

Jaar 3

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_BINLNT	G_BEXENT	G_PTHHS2	G_BMISO	G_VOOBASCR	G_SCRBA	
<i>Academische Kern:</i> Inleiding Nieuwe Testament, Jodendom en Hellenisme	Exegese Nieuwe Testament	Praktische Theologie II HHS	Missiologie / Oecumenica	<i>Academische Kern:</i> Voorbereiding scriptie	Scriptie	<i>Deeltijd Jaar 5</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_BHHSETH	G_HHSHERM		G_HHSBT2	G_BHHSCAT		
Ethiek HHS	<i>Academische Kern:</i> Hermeneutiek HHS		Bijbelse Theologie II HHS	Catechetiek HHS		<i>Deeltijd Jaar 6</i>

Voor deeltijders geldt er in periode 3 en in periode 6 een extra studiebelasting.

Het traject Algemene Godgeleerdheid bestaat uit drie deeltrajecten: Baptisten Seminarium (BS), Doopsgezind Seminarium (DS) en het reguliere deeltraject. Deze deeltrajecten zijn eveneens in deeltijd en voltijd te volgen. Hieronder volgt een schematische weergave van het programma per deeltraject.

Joint Bachelor Theologie Algemene Godgeleerdheid, Regulier

Voltijd en Deeltijd

2018-2019

Jaar 1

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_BKERKGS	G_GESWFIL	G_WFILREL	G_JODEN	G_ISLAM	G_PTWA	
Kerk-geschiedenis	Geschiedenis van de Westerse Filosofie	<i>Academische Kern:</i> Wetenschapsfilosofie van de religiestudie: subjectiviteit, methode en theorie	Jodendom	Islam	Praktische Theologie en Wetenschap en Ambacht	<i>Deeltijd Jaar 1</i>
AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_INLOT	G_BOEDD		G_SYS	G_INLSOCWET		
<i>Academische Kern:</i> Inleiding in het Oude Testament	Boeddhisme		Systematische Theologie	<i>Academische Kern:</i> Inleiding in de Sociale Wetenschappen		<i>Deeltijd Jaar 2</i>

AcVa: Academische Vaardigheden (G_ACVA1)

Jaar 2

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_HINDOEISME	G_BRELEXA	G_BHERM	G_PRT2	G_BDOGET2	G_BIJBEX	
Hindoeïsme	Religieuze existentie in Amsterdam	<i>Academische Kern:</i> Hermeneutiek	Praktische Theologie II	Ethiek / Dogmatiek II	Bijbelexegese	<i>Deeltijd Jaar 3</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_CGODSFIL	G_RELGRP		G_BREFKGS	G_BMODKGS		
<i>Academische Kern:</i> Comparatieve godsdienst filosofie	Religies en groepsidentiteit: Focus op nationalisme, fundamentalisme en syncretisme theorieën		Reformatie-geschiedenis	Moderne Kerkgeschiedenis		<i>Deeltijd Jaar 4</i>

Jaar 3

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
			G_BMISO	G_VOOBASCR	G_SCRBA	
Minor	Minor	Minor	Missiologie / Oecumenica	Academische Kern: Vorbereiding scriptie	Scriptie	Deeltijd Jaar 5
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
			G_BTBSDS	G_INTEG		
Minor	Minor		Bijbelse Theologie	Integratie- module		Deeltijd Jaar 6

Voor deeltijders geldt er in periode 3 en in periode 6 een extra studiebelasting.

Joint Bachelor Theologie Algemene Godgeleerdheid, BS

Voltijd en Deeltijd

2018-2019

Gekleurde tekst: Denominatievakken

Jaar 1

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_BKERKGS	G_GESWFIL	G_WFILREL	G_JODEN	G_ISLAM	G_PTWA	
Kerk- geschiedenis	Geschiedenis van de Westerse Filosofie	Academische Kern: Wetenschaps- filosofie van de religiestudie: subjectiviteit, methode en theorie	Jodendom	Islam	Praktische Theologie en Wetenschap en Ambacht	Deeltijd Jaar 1
AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_INLOT	G_BOEDD		G_SYSBS	G_INLSOCWET		
Academische Kern: Inleiding in het Oude Testament	Boeddhisme		Systematische Theologie BS	Academische Kern: Inleiding in de Sociale Weten- schappen		Deeltijd Jaar 2

AcVa: Academische Vaardigheden (G_ACVA1)

Jaar 2

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_HINDOEISME	G_BRELEXA	G_BHERM	G_PT2BSDS	G_BDOGET2	G_BJBEX	

Hindoeïsme	Religieuze existentie in Amsterdam	<i>Academische Kern: Hermeneutiek</i>	Praktische Theologie II BS	Ethiek/Dogmat iek II	Bijbelexegese	<i>Deeltijd Jaar 3</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_CGODSFIL	G_RELGRP		G_BREFKGS	G_BGESEVA		
<i>Academische Kern: Comparatieve godsdiens filosofie</i>	Religies en groepsidenti- teit: Focus op nationalisme, fundamentalis- me en syncretisme theorieën		Reformatie- geschiedenis	Geschiedenis Evangelicalism e		<i>Deeltijd Jaar 4</i>

Jaar 3

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
			G_BMISO	G_VOOBASCR	G_SCRBA	
Minor	Minor	Minor	Missiologie / Oecumenica	<i>Academische Kern: Vorbereiding scriptie</i>	Scriptie	<i>Deeltijd Jaar 5</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
			G_BTBSDS	G_BISLUIT		
Minor	Minor		Bijbelse Theologie	Islam als uitdaging		<i>Deeltijd Jaar 6</i>

Voor deeltijders geldt er in periode 3 en in periode 6 een extra studiebelasting.

2018-2019

Gekleurde tekst: Seminarievakken

Jaar 1

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_BKERKGS	G_GESWFIL	G_WFILREL	G_JODEN	G_ISLAM	G_PTWA	
Kerk- geschiedenis	Geschiedenis van de Westerse Filosofie	<i>Academische Kern:</i> Wetenschaps- filosofie van de religiestudie: subjectiviteit, methode en theorie	Jodendom	Islam	Praktische Theologie en Wetenschap en Ambacht	<i>Deeltijd Jaar 1</i>
AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	AcVa	
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_INLOT	G_BOEDD		G_SYSDGS	G_INLSOCWET		
<i>Academische Kern:</i> Inleiding in het Oude Testament	Boeddhisme		<i>Systematische Theologie DS</i>	<i>Academische Kern:</i> Inleiding in de Sociale Weten- schappen		<i>Deeltijd Jaar 2</i>

AcVa: Academische Vaardigheden (G_ACVA1)

Jaar 2

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
G_HINDOEISME	G_BRELEXA	G_BHERM	G_PRT2	G_BETHDS	G_BIJBEX	
Hindoeïsme	Religieuze existentie in Amsterdam	<i>Academische Kern:</i> Hermeneutiek	Praktische Theologie II	<i>Ethiek DS</i>	Bijbelexegese	<i>Deeltijd Jaar 3</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
G_CGODSFIL	G_RELGRP		G_BREFKGS	G_BMODKGS		
<i>Academische Kern:</i> Comparatieve godsdienst filosofie	Religies en groepsidenti- teit: Focus op nationalisme, fundamentalis- me en syncretisme theorieën		Reformatie- geschiedenis	Moderne Kerkgeschie- denis		<i>Deeltijd Jaar 4</i>

Jaar 3

Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6	
6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	6 EC	
			G_BMISO	G_VOOBASCR	G_SCRBA	
Minor	Minor	Minor	Missiologie / Oecumenica	<i>Academische Kern:</i> Vorbereiding scriptie	Scriptie	<i>Deeltijd Jaar 5</i>
6 EC	6 EC		6 EC	6 EC		
			G_BTBSDS	G_INTEG		
Minor	Minor		Bijbelse Theologie	Integratiemod ule		<i>Deeltijd Jaar 6</i>

Voor deeltijders geldt er in periode 3 en in periode 6 een extra studiebelasting.

BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA

Vrijdag 13 september, dag 3 – bachelor joint degree VU/PThU - A

Locatie: Examenkamer (1E29), PThU, VU Hoofdgebouw

08.30 – 09.15	Aankomst en voorbereiding
09.15 – 09.45	Rondleiding
09.45 – 10.00	Pauze
10.00 – 10.45	Interview inhoudelijk verantwoordelijken
10.45 – 11.30	Interview studenten bachelor en 2 OC studentleden
11.30 – 11.45	Pauze
11.45 – 12.30	Interview docenten bachelor en voorzitter OC
12.30 – 13.00	Lunch
13.00 – 13.30	Interview examencommissie (PThU/VU)
13.30 – 14.15	Vorbereiden interview inhoudelijk en formeel verantwoordelijken
14.15 – 15.00	Interview inhoudelijk en formeel verantwoordelijken (PThU/VU)
15.00 – 16.15	vaststellen voorlopige bevindingen
16.15 – 16.45	Ontwikkelsprek Ba Theologie jd (VU/PThU)
17.00 – 17.15	Mondelinge terugkoppeling Ba Theologie jd (VU / PThU)

BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek 15 eindwerken bestudeerd van de bacheloropleiding Theologie. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar.

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Jaarverslag examencommissie Ba Theologie jd
- Jaarverslag opleidingscommissie Ba Theologie jd
- Toetsbeleid FRT

Moduledossiers en scriptiebeoordeling Ba Theologie jd

De digitale leeromgeving (Canvas) biedt aanvullende informatie over de cursussen (bijvoorbeeld papers van studenten of te lezen literatuur).

Hermeneutiek (jaar 2, Algemene Godgeleerdheid / jaar 3, Godgeleerdheid)

- Moduleomschrijving (uit studiegids)
- Inhoud doel en opzet van het college hermeneutiek
- Toetsmatrijs
- Beoordeling paper Hermeneutiek
- Zes papers (2x hoog / 2x midden / 2x laag) inclusief beoordelingen
- Tentamenvragen Hermeneutiek bachelor (inclusief antwoordmodel)
- Hertentamenvragen Hermeneutiek (inclusief antwoordmodel)
- Module-evaluatie

Reformatiegeschiedenis (jaar 2)

- Moduleomschrijving (uit studiegids)
- Tentamen Reformatiegeschiedenis
- Antwoordmodel tentamen Reformatiegeschiedenis
- Collegiale feedback
- Module-evaluatie

Exegese Nieuwe Testament (jaar 3, Godgeleerdheid)

- Moduleomschrijving (uit studiegids)
- Modulehandleiding (uit Canvas)
- Checklist toetsing collegiale intervisie
- Instructies exegeseopdracht
- Voorblad met beoordelingsformulier
- Module-evaluatie

